

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 väliarviointi

Juho Nyman ja Mikko Valtakari

Ikäntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 väliarviointi

Juho Nyman ja Mikko Valtakari

Helsinki 2016

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN RAPORTTEJA 7 | 2016

Ympäristöministeriö
Rakennetun ympäristön osasto

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö / Marianne Laune
Kansikuva: YHA-Kuvapankki / Janne Ulvinen

Julkaisu on saatavana internetistä:
www.ym.fi/julkaisut

Helsinki 2016

ISBN 978-952-11-4590-2 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)

ESIPUHE

Väestön ikääntyminen on Suomessa nopeaa. Maassamme on hieman yli miljoona yli 65-vuotiasta. Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan yli 65-vuotiaiden määrä nousee vuoteen 2030 mennessä lähes 1,5 miljoonaan. Tällöin jopa miljoona asuntoa olisi saatava ikääntyneiden asumiseen soveltuvaksi, turvalliseksi ja esteettömäksi.

Valtioneuvosto teki 18.4.2013 periaatepäätöksen Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmasta vuosille 2013–2017. Ohjelman kautta vaikutetaan sekä ikääntyneiden itsensä että kuntien ja asunto- ja rakennusalan toimintaan. Ikääntyneiden kohderyhmänä ovat 65 vuotta täyttäneet ihmiset sekä ennakointiin ja varautumiseen liittyvissä ohjelman toimenpiteissä myös tätä nuoremmat väestöryhmät. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma on luonteeltaan laaja poikkihallinnollinen ohjelma, sen koordinaatiosta ja johtamisesta vastaa ympäristöministeriö ja toteutukseen osallistuu verkostomaisesti laaja joukko erilaisia yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä (valtio, kunnat, järjestöt, yritykset). Ohjelmatyön tukena vuosina 2014–2015 on toiminut ympäristöministeriön asettama Yhteistyöryhmä, jonka tehtävänä on edistää kehittämisohjelman toteutusta, tehdä ohjelman toteutukseen liittyviä aloitteita, toimia yhteistyöfoorumina ja ohjelman viestinnän tukena.

Valtioneuvoston periaatepäätökseen sisältyi kirjaus, jonka mukaan kehittämisohjelman toimenpiteiden toteuttaminen vuosina 2013–2015 muodostaa ohjelman ensimmäisen vaiheen, jota väliarvioinnissa tarkastellaan. Ohjelman toimeenpanon puolivälissä ympäristöministeriö teetti ohjelman ulkoisen väliarvioinnin, jonka toteuttajaksi valittiin kilpailutuksen jälkeen Tempo Economics Oy. Väliarviointi käynnistettiin elokuussa 2015 ja sen tulokset valmistuivat joulukuussa ja julkistettiin ohjelman 16.12.2015 Finlandia- talolla Helsingissä järjestetyssä väliseminaarissa. Väliarvioinnin raportin ovat kirjoittaneet tutkija Juho Nyman ja johtaja Mikko Valtakari Tempo Economics Oy:stä.

Väliarvioinnin tarkoituksena on tukea ohjelman toteutusta sen loppukaudella tuottamalla laaja-alaista ja monipuolisten arviointimenetelmien hyödyntämiseen perustuvaa tietoa ja näkemyksiä ohjelman etenemisestä, vaikutuksista ja kehittämistarpeista. Väliarvioinnin tavoitteena oli tuottaa tietoa ohjelman tavoitteiden yhteiskunnallisesta relevanssista, ohjelman organisoinnin ja toimeenpanon toimivuudesta sekä alustavista tuloksista ja/tai vaikutuksista sekä tuottaa kehittämisohdotuksia ja suosituksia ohjelman jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi kaudelle 2016–2017.

Tässä raportissa esitetään väliarvioinnin tulokset. Väliarvioinnin johtopäätösten mukaan ohjelma on suunnattu onnistuneesti suhteessa ohjelman valmisteluvaiheessa tunnistettuihin toimintaympäristön haasteisiin. Ohjelman toimenpiteet ovat olleet loogisia ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta onnistuneita. Tavoitteet pyritään saavuttamaan monentyyppistä vaikutusdynamikkaa synnyttävien toimenpiteiden kautta. Kriittinen tekijä korkealle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa on resurssien riittävyys ja toimijoiden mahdollisuudet sitoutua tavoitteiden edistämiseen. Ohjelman merkittävimmät tulokset ohjelman puolivälissä liittyvät erityisesti jälkiasennushissien rakentamisen edistämiseen olemassa olevaan asuntokantaan,

asuntojen korjausavustuksen määrärahan nostamiseen ja avustuksen saamisen ehtojen höllentämiseen, tuotettuun tietoon ikääntyneiden asumisen ennakkointiin ja varautumiseen liittyen ja kyseisen tiedon levittämiseen sekä uusien toimintamallien ja työvälineiden kehittämiseen.

Kiitämme arvioinnin toteuttajia hyvästä yhteistyöstä ja arviointiraportista sekä kehittävästä arviointiotteesta. Kiitämme myös kaikkia väliarvioinnin toteutukseen arvokkaan panoksensa antaneita tahoja, ohjelman Yhteistyöryhmän jäseniä ja muita ohjelman yhteistyöverkoston asiantuntijoita mm. kuntien vanhusneuvostoista ja järjestöistä sekä Hissi – Esteetön Suomi – hankkeen ohjausryhmän jäseniä ja alueellisten Hissi – työryhmien puheenjohtajia eri puolella Suomea.

Ohjelman vaikuttavuuden haasteena ei jatkossa ole niinkään se, että teemme tavoitetasolla oikeita asioita, vaan se että muuttunut toimintaympäristö asettaa visiomme saavuttamiselle merkittäviä haasteita ja nykyiset käytössä olevat keinot ja resurssit ovat pienet suhteessa tavoiteltaviin vaikutuksiin. Arvioinnin tulkinta ja suositus onkin se, että tavoitetilän saavuttamiseksi tarvitaan nykyistä laajempi toimijajoukko ja resursseja vision suuntaiseen toiminnan toteuttamiseen, ja selkeämpi yleisen asenneilmapiiriin muutos toimijoiden ja kansalaisten keskuudessa. Ikääntyneiden asumisen kehittäminen koskettaa erittäin suurta väestöryhmää maassamme ja sen erilaisia tarpeita, joten kaikkien yhteistyökumppaneiden vahva tuki ja osallistuminen tähän yhteiseen haasteeseen on jatkossakin erittäin tärkeää.

Sari Hosionaho
Ohjelmapäällikkö
ympäristöministeriö

Raija Hynynen
Asuntoneuvos
ympäristöministeriö

SISÄLLYS

Esipuhe	3
I Johdanto	7
1.1 Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017	7
1.2 Väliarvioinnin tausta ja tavoitteet	8
1.3 Väliarvioinnin toteutus	9
2 Kehittämisohjelman tavoitteiden yhteiskunnallinen relevanssi	11
2.1 Valmistelussa tunnistetut kehittämishaasteet ja ohjelman toimenpiteet	11
2.2 Valmisteluprosessin onnistuneisuus	12
2.3 Toimintaympäristön muutokset	14
2.4 Tavoitteiden ja teemojen osuvuus	16
2.5 Yhteenvetoa	18
3 Ohjelman toteutustavan toimivuus	20
3.1 Ohjelman organisoinnin ja toimeenpanon onnistuneisuus	20
3.2 Toteutuksen onnistumisia ja hyviä käytäntöjä	22
3.3 Yhteenvetoa ja toteutuksen kehittämiskohteita	23
4 Ohjelman alustavia tuloksia ja vaikutuksia	26
5 Ohjelman toimivuuden kokonaisarviointi suhteessa tavoiteltaviin tuloksiin ja vaikutuksiin	31
6 Kehittämis ehdotukset ja suosituksia jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi	33
Lähteet	38
Liitteet	39
Kuvailulehti	42
Presentationsblad	43

1 Johdanto

1.1

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma on Valtioneuvosto periaatepäätökseen (18.4.2013) perustuva ympäristöministeriön johtama ja koordinoima nelivuotinen ohjelma. Ohjelman valmistelu ja käynnistäminen perustuivat vuoden 2011 hallitusohjelman linjaukseen. Suomessa, kuten myös muualla maailmassa, ikääntyneiden määrä suhteessa koko väestöön tulee kasvamaan merkittävästi. Ikääntymiskehityksestä seuraava väestörakenteen muutos lisää tarpeita uudenvälisiin asumisen muotoihin ja –palveluihin ja haastaa vahvasti nykyiset asumismuodot sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteen. Kehittämisohjelmalla pyritään vuosien 2013–2017 aikana vastaamaan ikääntyneiden asumistarpeisiin. Ohjelma keskittyy olemassa olevan asuntokannan korjaamiseen, uudenvälisen asumisratkaisujen ja palveluasumisen kehittämiseen, asuinalueiden kehittämiseen ikääntyneiden näkökulmasta sekä asumista tukeviin palveluihin liittyviin kysymyksiin.

Ohjelman tavoitteena on:

- parantaa ikääntyneiden asumisolaja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen;
- tukea ikääntyneiden omaa varautumista asumisen ja siihen liittyvien palvelujen osalta;
- luoda edellytyksiä ikääntyneiden asuinolojen parantamiseen valtion pitkäjänteisen toiminnan kautta;
- vahvistaa kunnan toiminnan ja talouden suunnittelussa ikääntyvän väestön asumisen osuutta ja edistää palvelurakenteen muutosta avohuoltopainotteiseen suuntaan;
- suunnata asunto- ja rakennusalan toimintaa vastaamaan paremmin ikääntyneiden asumisen tarpeita ja asumisolajien parantamista sekä
- parantaa toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tukevia toimintamalleja.

Ohjelma on aihealueellaan temaattisesti laajalle alueelle ulottuva kansallisesti toteutettava kokonaisuus, joka koskettaa ympäristöministeriön lisäksi erityisesti sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonaloja. Luonteeltaan ohjelma on poikkihallinnollinen ja sen toteutukseen osallistuu ministeriöiden lisäksi verkostomaisesti laaja joukko erilaisia yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä (mm. valtio, kunnat, järjestöt, yritykset).

Ohjelman visio pohjautui Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton esille tuomaan laatusuosituksen¹, jonka mukainen tavoite on, että 75 vuotta täyttäneistä (ja vanhemmista) vuonna 2017 asui kotona 91,0–92,0 %. Tämän pohjalta ohjelman visioksi laskettiin, että vuonna 2013 Suomessa tarvitaan miljoona esteetöntä ja turvallista asuntoa vuoteen 2030 mennessä, jos tavoite on, että kotona asuu vähintään 92 % yli 75-vuotiaista ja lähes kaikki sitä nuoremmat henkilöt.

Ympäristöministeriön rahoitus ohjelmalle koostuu korjausavustuksista, erityisryhmien palveluasumisen investointiavustusrahoituksesta ja ohjelmatuen rahoituksesta. Ohjelman toteutukseen käytetään vuosittain 0,5 miljoonaa euroa.

Ohjelma käynnistyi virallisesti 18.4.2013 kun valtioneuvosto hyväksyi periaatepäätöksen ja laajamittaisemmin vuoden 2014 alussa. Ohjelman henkilöstöön kuuluu ohjelmapäällikkö ympäristöministeriössä sekä Hissi-Esteetön Suomi 2017 – hankkeeseen rekrytoitu hankepäällikkö Asumisen rahoitus ja kehittämiskeskuksesta ARA:ssa. Lisäksi ympäristöministeriössä muutama vakinainen asiantuntija edistää ohjelman toteutusta työpanoksellaan normaalin virkatyön kautta. Ohjelman toteutuksen tukena toimii yhteistyötahojen edustajista koostuva yhteistyöryhmä.

1.2

Väliarvioinnin tausta ja tavoitteet

Ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman ollessa ajallisesti toteutuksen puolella välissä (kehittämissuunnitelman toimenpiteiden toteuttaminen vuosina 2013–2017) kehittämissuunnitelmasta toteutettiin ulkopuolinen väliarviointi, jonka tarkoituksena on tukea suunnitelman toteutusta sen loppukaudella. Arvioinnissa tavoitteena on ennen kaikkea tarkastella tehdäänkö suunnitelmassa oikeita asioita tarkoituksenmukaisella tavalla ja tuottaa sitä kautta suunnitelman johdolle tietoa ja palautetta suunnitelman toimeenpanon onnistuneisuudesta sekä suunnitelman tuloksista ja vaikutuksista. Lisäksi väliarvioinnissa tuotetaan tietoa suunnitelman suuntaamiseksi sen loppukaudella. Arvioinnin päämääränä on tukea suunnitelman tehokasta ja vaikuttavaa sekä tarkoituksenmukaisesti suunnattua toimeenpanoa sen loppukaudella.

Väliarvioinnissa tuotettiin tietoa erityisesti suunnitelmalle asetettujen:

- tavoitteiden yhteiskunnallisesta relevanssista,
- suunnitelman organisoinnin ja toimeenpanon toimivuudesta sekä
- alustavista tuloksista ja/tai vaikutuksista.

Lisäksi työssä annettiin

- kehittämissuunnitelmia suunnitelman toteutuksen tueksi ja
- suosituksia jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi kaudelle 2016–2017.

Arvioinnissa pyrittiin tunnistamaan kehittämissuunnitelman näkökulmasta hyviä ja tehokkaita sekä vähemmän toimivia toimenpiteitä sekä niitä toimintatapoja, joihin jatkossa tulisi erityisesti panostaa. Koska suunnitelman toteutus perustuu poikkihallinnolliseen verkostomaiseen toimintaan, erityishuomiota kiinnitettiin myös eri toimijoiden (erityisesti valtio, kunnat, yritykset) keskinäisen työnjaon onnistuneisuuteen.

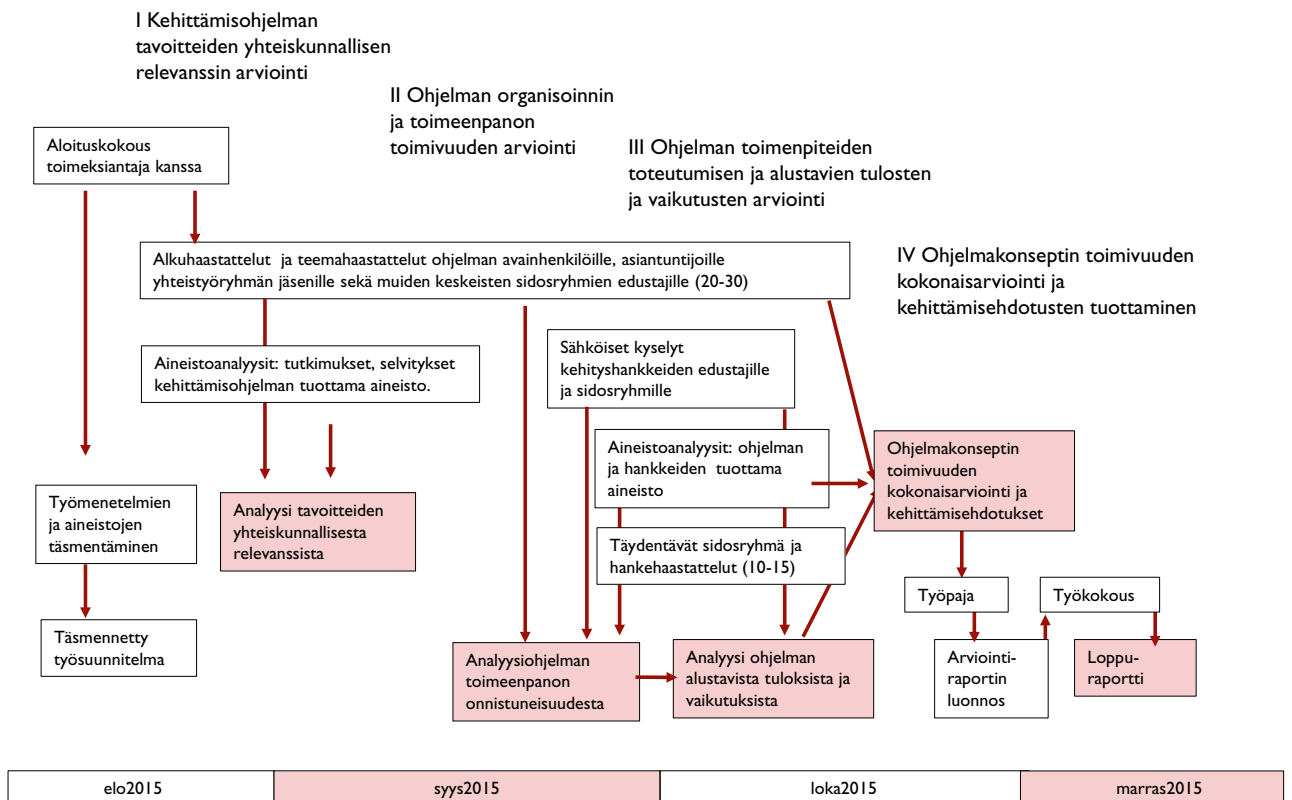
¹ Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton ikäihmisten palveluiden laatusuositus (STM 3:2008).

Väliarvioinnin toteutus

Väliarviointityö toteutettiin viidessä toisiaan täydentävässä työvaiheessa, jotka olivat:

1. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman tavoitteiden yhteiskunnallisen relevanssin arviointi
2. Ohjelman organisoinnin ja toimeenpanon toimivuuden arviointi
3. Ohjelman toimenpiteiden toteutumisen ja alustavien tulosten ja vaikutusten arviointi
4. Ohjelmakonseptin toimivuuden kokonaisarviointi ja kehittämissuositusten tuottaminen
5. Tulosten raportointi

Työ toteutettiin elo-marraskuussa 2015. Työn prosessikuvaus on esitetty alla olevassa kuvassa.

Kuva I. Väliarvioinnin aikataulutettu prosessikuvaus

Väliarviointi toteutettiin korostaen laadullista tutkimustapaa ja siihen liittyviä menetelmiä sekä moninäkökulmaista ja vaikuttavuusohjautuvaa lähestymistapaa.

Arvioinnissa analysoitiin ohjelmassa tuotettua materiaalia sekä aihealueen selvityksiä ja tutkimuksia. Aineistoina olivat mm. ohjelman valmisteluun liittyvä dokumentointi (lausunnot, valmistelun etenemisen asiakirjat, teemakohtaiset toimenpideehdotukset, taustaselvitykset), hankkeiden tuottamat ja toimenpiteissä tuotetut materiaalit sekä ohjelman aihealueeseen liittyvät selvitykset. Lisäksi ohjelman etenemiseen liittyen hyödynnettiin ohjelman sisäistä seurantatietoa toimenpiteiden ja ohjelman eri tavoitealueisiin liittyen ja hyödynnettiin ohjelman osana toteutettua IkäAske-ohjelman palautekyselyä.

Arviointityössä toteutettiin 36 asiantuntijahaastattelua (liite 1). Haastateltavia tahoja olivat mm. ohjelman yhteistyöryhmän jäsenet (10 henkilöä), ministeriöiden asiantuntijat (2 henkilöä), kuntien edustajat (3 henkilöä), ohjelman toteutuksessa mukana olevat aihealueen asiantuntijajärjestöt (5 henkilöä), eläkeläisjärjestöjen edustajat (4 henkilöä), kuntien vanhusneuvostojen puheenjohtajat (9 henkilöä), kuntaliiton asiantuntijat (1 henkilö) sekä ohjelman johtohenkilöt (2 henkilöä). Haastatteluissa keskityttiin ennen kaikkea ohjelman tavoitteiden ja teemojen osuvuuteen, ohjelman organisoimiseen ja toimeenpanon toimivuuteen sekä ohjelmalle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen liittyviin haasteisiin. Lisäksi eri tahojen edustajille esitettiin heidän asiantuntemukseen liittyviä lisäkysymyksiä.

Väliarvioinnin osana kuultiin myös ohjelman yhteistyöryhmää sekä ohjelman osana toteutettavan Hissi – Esteetön Suomi 2017 –hankkeen ohjausryhmää ryhmähaastatteluna. Kyseiset haastattelut liittyivät erityisesti siihen, miten toimeenpanoa voitaisiin kehittää jatkossa ja minkälaisia tarpeita ohjelmaan suuntaamisessa tavoitteiden, teemojen ja toimenpiteiden tasolla ohjelmassa on.

Sähköisiä kyselyitä väliarvioinnissa toteutettiin kaksi kappaletta. Ensimmäinen oli ohjelman yhteistyöryhmän ryhmähaastattelua valmistava kysely, jota jatkettiin koko arvioinnin ajan ryhmähaastattelun jälkeen. Kyselyn aiheena olivat ohjelman toteutuksen onnistuneisuus ja kehittämistarpeet sekä ohjelman suuntaaminen tavoite- ja toimenpidetasolla jatkossa. Kysely oli käynnissä 21.8.-3.11. Toinen kysely suunnattiin Hissi - Esteetön Suomi 2017 – hankkeen alueellisten hissityöryhmien puheenjohtajille, Suomen Kiinteistöliiton alueellisille edustajille ja Isännöintiliittoon. Jälkimmäinen kysely oli käynnissä 9.10–26.10 välisen ajan

Väliarvioinnin lopussa pidettiin työpaja Helsingissä 4.11, jossa esiteltiin arvioinnin tuloksia ja jonka ryhmätyöskentelyn aiheena olivat ohjelman jatkotoimenpiteet ja niiden konkretisointi.

Edellisten työvaiheiden pohjalta toteutettiin yhteenvetoanalyysi, josta voitiin tehdä ohjelman toimivuuden kokonaisarviointi ja tuottaa kehittämissuhteita ohjelman toteutuksen tueksi sekä suosituksia jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi kaudelle 2016–2017.

2 Kehittämishojelman tavoitteiden yhteiskunnallinen relevanssi

2.1

Valmistelussa tunnistetut kehittämishaasteet ja ohjelman toimenpiteet

Vuoden 2011 hallitusohjelmassa mainitaan poikkihallinnollisesta ikääntyneiden asuminen kehittämishojelmasta ja sen valmistelusta. Hallitusohjelman mukaan kehittämishojelmaan sisällytetään olemassa olevan asuntokannan korjaaminen, uudenlaiset asumisratkaisut ja palveluasuminen kehittäminen, asuinalueiden kehittäminen ikääntyneiden näkökulmasta sekä asumista tukeviin palveluihin liittyvät kysymykset. Kirjauksen pohjalta käynnistyi vuosiksi 2013-2017 toteutettavan kehittämishojelman valmistelutyö. Ohjelman valmistelun taustalla oli pitkäaikainen kokemus ja asiantuntemus aihealueelta, jonka pohjalta tarve ohjelmalle tunnistettiin. Tämän perusteella kehittämishojelman valmistelu käynnistyi laajan toimijajoukon sisältäneenä prosessina. Ehdotus ikääntyneiden asuminen kehittämishojelmaksi valmistui 17.8.2012. Tämän jälkeen ohjelman sisältöä tarkennettiin ja lopulta Valtioneuvosto hyväksyi 18.4.2013 periaatepäätöksensä ikääntyneiden asuminen kehittämishojelman vuosille 2013–2017.

Ohjelman fokusalueeksi iäkkäiden asuminen kehittämisessä määriteltiin erityisesti kotona asuminen kehittäminen ja sen edistäminen niin pitkään kuin se on mahdollista iäkkäiden henkilöiden kohdalla. Tämä on myös laajemmin hyväksytty ja edellisissä hallitusohjelmassa hyväksytty linjaus. Hoivaa ja palvelua vaativa asuminen aiheuttaa merkittäviä paineita valtion ja kuntien taloudelle. Itsenäisen kotona asuminen edistäminen ja asuntojen korjaaminen siihen soveltuvaksi on olennainen ratkaisukeino valtion ja kuntien taloudelle ikääntymiskehityksen ratkaisemisessa. Esimerkkinä säästöistä pienemmässä mittakaavassa on Vanhustyön keskusliiton tekemän tutkimuksen tulokset, joiden mukaan sotaveteraanien asunnoissa Varsinais-Suomessa tehtyjen korjausten jälkeen, veteraanit pystyivät jatkamaan kotona asumistaan, mistä seurasi arvion mukaan 12 miljoonan euron säästöt verrattuna siihen, että he olisivat joutuneet siirtymään palveluasumiseen (hinta 100 euroa/vrk)². Suomen vanhuspalvelurakenne on painottunut laitoshoittoon edelleen voimakkaasti, vaikkakin suuntaus on pois tästä. Kunnissa laitoshoidtoa vähennetään ja tehostetun palveluasuminen merkitys kasvaa. Kotona asuvien yli 75-vuotiaiden osuus on tällä hetkellä hieman yli 90 % Suomessa ja tämän osuuden kasvattamista edistetään ohjelmassa. Vuoteen 2030 mennessä, tavoitteena on, että kotona asuu vähintään 92 % yli 75-vuotiaista.

Merkittävien haaste iäkkäämmän väestön kotona asumiselle, on lisääntyvä tarve esteettömille asunnoille, joita ei tulevaisuuden tarpeeseen suhteutettuna ole riittävästi. Haasteeseen vastaaminen edellyttää paitsi esteettömyyden edistämistä uudisrakentamisessa, myös sen edistämistä olemassa olevassa rakennuskannassa.

² Veteraanien asuntojen korjaustöiden vaikuttavuusselvitys. Varsinais-Suomi 2013. Antero Hiilesvuo. Vanhustyön keskusliitto.

Ohjelman tavoitetilaa vuodelle 2030 (miljoona esteetöntä ja turvallista asuntoa vuoteen 2030 mennessä, jos tavoite on, että kotona asuu vähintään 92 % yli 75-vuotiaista ja lähes kaikki sitä nuoremmat henkilöt) ei saavuteta ohjelman valmistelussa tehtyjen havaintojen mukaan nykyisillä esteettömien asuntojen määrillä ja uudisrakentamisella. Tällä hetkellä esteettömiksi ja turvallisiksi arvioituja asuntoja on valmiina alle kolmasosa (asuntokannassa on arviolta noin 300 000 esteetöntä asuntoa). Tavoitteen 92 % saavuttaminen vuoteen 2030 mennessä tarkoittaa, että yli 20 000 henkilöä enemmän asuu kotona, verrattuna nykyiseen prosenttitasoon. Ohjelman valmisteluvaiheessa tehdyn arvion ja esimerkkilaskelman mukaan, jos yhden henkilön palveluasumisen kustannukset kunnalle ovat noin 50 000 euroa vuodessa, aiheutuisi nykytilanteen jatkumisesta (eli yli 20 000 henkilön palveluasumisesta) kunnille yli miljardin euron kustannukset vuonna 2030. Tämä lisäkustannus on noin 550 miljoonaa euroa vuodessa verrattuna siihen, että 92 %:n tavoite kotona asumisessa olisi saavutettu.³

Esteettömän rakentamisen edistäminen ja vanhan korjaaminen edellyttää muutoksia toimijoiden ajattelutavoissa, lainsäädännön kehittämistä sekä resurssien kohdistamista asian suhteen. Olennaista on vaikuttaa valtionhallinnon tason lisäksi myös kunnissa tehtävään talouden ja vanhuspalvelujen suunnitteluun ja toteutukseen. Tähän liittyen myös valmistelutyössä tunnistettiin laajasti eri toimijoiden keskuudessa asian tärkeä merkitys ja valtakunnallisen ohjelman tarpeellisuus⁴.

Iäkkäiden kotona asumisen edistäminen vaatii myös uusia ratkaisuja mm. asumismuotojen, palveluiden, teknologisten ratkaisujen kehittämisessä. Olennaisena haasteena jatkossa on palveluiden suhteen myös se, miten iäkkäille voidaan varmistaa palveluiden saavutettavuus kotoa käsin ja miten asuinalueilla voidaan edistää esteettömyyttä riittävässä määrin. Lisäksi olennaista on ikääntyvän väestön sekä asunto-osakeyhtiöiden ja muiden olennaisten tahojen tietoisuuden ja aktivoinnin lisääminen asian suhteen.

Ohjelmaan muodostettiin valmistelussa neljä pää teema-aluetta ja näiden alle 14 toimenpidekokonaisuutta.

2.2

Valmisteluprosessin onnistuneisuus

Kokonaisuudessaan ohjelman valmistelu oli onnistuneesti organisoitu ja johdettu prosessi, joka perustui selkeästi määriteltyyn ongelmaan ja kehittämistoiminnan tarpeeseen. Ohjelman valmistelussa käsiteltiin aihealueen olennaisia kehittämisen haasteita ja määriteltiin ohjelman fokus kotona asumiseen. Kehittämistä vaativat teemakokonaisuudet hahmotettiin ohjelman valmistelussa kattavasti ja tarve ohjelmalle on sen myötä perusteltu onnistuneesti. Laajemmin iäkkäiden asumiseen liittyvistä teemoista käytiin keskustelua valmistelun aikana ja ohjelman sisältöä rajattiin prosessissa tarkoituksen mukaisella tavalla. Valmistelun pohjana ollut tilanneanalyysi oli onnistunut.

Valmisteluun saatiin mukaan ohjelman teemojen kannalta oleelliset tahot ja eri tahojen näkökulmasta keskeisiä tarpeita ja näkökulmia huomioitiin prosessissa kattavasti. Valmistelun osana mm. toteutettiin laaja lausuntokierros keskeisten toimijoiden suuntaan, kartoitettiin näkemyksiä Ota kantaa -kansalaisfoorumien nettisivun kautta ja tehtiin yhteistyötä keskeisten ministeriöiden välillä. Valmistelua on pidetty laajasti mukana olleiden eri tahojen mukaan onnistuneena.

³ Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013-2017. Liite 2. Kehittämisohjelman vaikutukset. Ympäristöministeriö 2013.

⁴ Yhteenveto lausunnoista ehdotuksesta ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012-2015. 30.11.2012. Ympäristöministeriö.

Taulukko 1. Ohjelman teema-alueet ja toimenpidekokonaisuudet (tarkempi toimenpideluettelo liitteessä 2)

A Ennakointi ja varautuminen		C Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus	
Toimenpidekokonaisuudet:		Toimenpidekokonaisuudet:	
Otetaan ikääntyneiden asumisen parantaminen huomioon valtion asuntopolitiikan toteutuksessa vuosina 2013–2030		Parannetaan pientalojen esteettömyyttä uudisrakentamisessa	
Vahvistetaan ikääntyneiden asumisen, asuinympäristöjen ja palvelujen toimivaa kokonaisuutta kuntien strategioissa		Tuetaan yhteisöllisyyttä asuinalueilla	
Lisätään ikääntyneiden asumista koskevaa ennakointia		Parannetaan palveluasumisen fyysisiä ratkaisuja	
B Esteettömyyden ja asuntojen korjaamisen lisääminen		D Asumisen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus	
Toimenpidekokonaisuudet:		Toimenpidekokonaisuudet:	
Edistetään hissien rakentamista olemassa olevaan asuntokantaan		Luodaan erilaisia palvelualueille ja ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviä asuinympäristöjä	
Parannetaan vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksen saatavuutta		Kehitetään ja levitetään ikääntyneiden kotona asumista tukevaa teknologiaa	
Edistetään esteettömyyskorjauksia uusilla ratkaisuilla, neuvonnalla ja koulutuksella		Vahvistetaan yritysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan roolia ikääntyneiden asumisessa ja asumista tukevissa palveluissa	
Kehitetään toimintamalleja ja työvälineitä esteettömyyden, turvallisuuden ja asuntojen korjausten tueksi		Tuetaan ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelmatoteutusta (koordinaatio)	

Itse valmisteluprosessi toimi lisäksi onnistuneesti sitouttavana prosessina erityisesti niiden toimijoiden kohdalla, jotka myös toimeenpano vaiheessa ovat vahvasti ohjelman edistämiseksi mukana. Valmistelun aikana olennaista oli saada eri tahot ymmärtämään ja oivaltamaan ohjelman aihealueen tärkeys ja mittakaava. Tämän tiedon tuottamiseen panostettiin ja pystyttiin myös vaikuttamaan asiaan useamman keskeisen tahon kohdalla. Rahoittajatahojen sekä asunto- ja rakennusalan kytkeminen ja sitouttaminen ohjelmaan olisi jo valmistelusta asti voinut kuitenkin olla vahvempaa.

Erityisen hyvänä yksityiskohtana valmistelussa olivat ydinvalmisteluryhmän lisänä toimineet ohjelman eri teema-alueisiin keskittyneet alatyöryhmät. Näiden kautta konkretisoitiin ohjelman teemoja ja tuotettiin teemakohtaisia toimenpidesuosituksia⁵, jotka vaikuttivat oleellisesti ohjelman lopulliseen sisältöön. Asiantuntijatasolla ryhmissä käytiin ohjelman aihealueeseen liittyvää keskustelua, joka myös hyödytti ohjelmaa ja en aihealueen kehitystyötä laajemmin. Alatyöryhmien kautta ohjelman aihealueen asiantuntijankokulmia ohjelman sisällöstä kyettiin hyödyntämään laajasti.

⁵ IKÄ-ASKE Alatyöryhmä A. Olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittäminen, Toimenpideehdotukset IKÄ-ASKE –työryhmälle 10.4.2012; Ikä-Aske alatyöryhmä B: Uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysinen kehittäminen, Toimenpideehdotukset IKÄ-ASKE –työryhmälle 10.4.2012; Ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelma, työryhmä C – Toimenpidesuosituksien

Taloudellisten resurssien riittävyyttä ja taloudellisten reunaehtojen kapenemista ei kaikilta osalta osattu valmistelussa huomioida ja ennakoida riittävästi. Ohjelman toteutuksen puoliväliin ajoittuu mm. hallituskauden vaihtuminen, joka tuo muutoksia toimintaympäristöön ja resurssien kohdentamiseen ja haastaa tätä kautta ohjelman kehittämistoiminnan jatkuvuutta korkealle asetettujen tavoitteiden suhteen. Ylipäänsä resurssien suurta tarvetta ja niiden riittävyyttä epäiltiin useiden tahojen toimesta jo valmistelussa⁶ ja resurssien tiukkeneminen entisestään vaikeuttaa ohjelman tavoitteiden saavuttamista.

Ohjelman valmistelussa, jälkikäteen tarkasteltuna, toimijoiden realistinen kyky sitoutua toimintaan olisi myös voitu kartoittaa vielä tarkemmin. Mukana olevien toteuttajatahojen kyky toteuttaa ohjelman mukaisia toimia ei ole kaikilta osin ollut riittävää, johtuen tahojen oman toiminnan muista haasteista (mm. organisaatiomuutokset, vähenevät resurssit) sekä erilaisista intresseistä, joissa ohjelmaan liittyvä toiminta ei ole tärkeimpänä edistettävänä prioriteettinä muun toiminnan osana.

2.3

Toimintaympäristön muutokset

Ohjelman toimeenpanon kahden ensimmäisen vuoden aikana iäkkäiden asumisen kehittämisen haasteet ovat pysyneet suuriltaosin ennallaan. Tästä näkökulmasta ohjelmassa hahmotetut ikääntyneiden kehittämisen haasteet ovat suurilta osin samoja, mitä on nostettu esiin valmistelun tilanneanalyysissä.

Havaittuja muutoksia/korostuneita haasteita:

- Ohjelmaan vaikuttavia toimintaympäristön muutoksista selkein on ollut hallituskausien vaihtuminen sekä uusi hallitusohjelma vuonna 2015. Uudessa hallitusohjelmassa todetaan, että esteettömiksi asunnoiksi edellytetään rakentamaan vain tietty osuus uudiskohteiden asunnoista⁷. Ohjelmaa valmisteltaessa esteetöntä rakentamista oli kehitetty pitkäjänteisesti, ja se oli asia, jota mm. edelliset hallitukset halusivat edistää. Uuden hallitusohjelman kirjaus asiassa asettaa Ikääntyneiden asumisen ohjelman tavoitteiden saavuttamisen kannalta uusia haasteita vähentämällä vaatimuksia esteettömään rakentamiseen.
- Hallitusohjelmaan kirjattu kärkihankkeeksi ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa sekä vahvistetaan kaikenikäisen omaishoitoa” on Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaa sivuava linjaus, joka on huomioitava ohjelman kehittämistyössä uutena mahdollisuutena. Kärkihankkeessa mm. luodaan iäkkäille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoitujen ja kustannuksia alentavat palvelut, jossa kotiin annettavat palvelut ovat ensisijaisia⁸. Kärkihankkeen mahdollisuuksien hyödyntäminen vaatii uuden tyyppistä poikkihallinnollista yhteistyötä ympäristöministeriön ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön hallinnonalojen välillä ja on huomioitava myös ohjelmatyössä yhteistyön tiivistämisenä. Uudessa ”kärkihanketoimintakulttuurissa”, yhden hallinnonalan kärkihankkeen tavoitteet on huomioitava laajemmin myös muilla hallinnonaloilla ja niiden toimintaprosesseissa sekä ohjauksen alla toimivien organisaatioiden ohjauskäytännöissä.

⁶ Lyhyt yhteenveto IKÄ-ASKEn lausuntojen yleisestä osasta. Ympäristöministeriö. 30.11.2012.

⁷ Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Liite 4.

⁸ Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Hallituksen julkaisusarja 3/2015. Valtioneuvoston kanslia

- Taloyhtiöiden hissiavustuksia vähennetään mahdollisesti jatkossa (vuonna 2015 hissiavustus oli 20 miljoonaa euroa). Hissi – Esteetön Suomi 2017 -hankkeen odotuksia saavutettavista tuloksista on syytä tarkistaa, mikäli taloudellisia resursseja ei ole käytössä yhtä paljon kuin aiemmin. Hissien jälkiasennusprojekteja on hankkeen kautta edistetty merkittävällä tavalla (myönnettävä hissiavustus 50 % projektin kustannuksista) ja tietoisuutta ja yhteistyötä kunnissa on lisätty selvästi. Tavoite saavuttaa 500 jälkiasennushissin rakentamisen taso vuoteen 2017 mennessä, tulee olemaan entistä haasteellisempi saavuttaa, mikäli resursseja ei ole entiseen tapaan käytössä. Lisäksi myös vanhusten ja vammaisten korjausavustuksiin (vuoden 2015 taso 15 miljoonaa euroa) kohdistuu merkittäviä leikkauksia, mikä vaikuttaa ohjelman kykyyn edistää tavoitteita. Edellä mainitut resurssit ovat keskeisiä yksittäisiä resursseja kehittämistyöhön, ohjelmalle keskeisillä teema-alueilla.
- Vanhuspalvelulain muutoksissa vuoden 2014 alusta kuntien vanhusneuvostot tulivat vanhuspalvelulain 11 §:n myötä lakisääteisiksi ja ne tuli asettaa kunnissa 1.1.2014 mennessä. Vanhusneuvostojen kautta ikääntyneen väestön osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia pyritään lisäämään ja ne on huomioitava kunnan eri toimialojen toiminnan suunnittelussa, valmistelussa ja seurannassa esimerkiksi asumiseen ja elinympäristöön liittyvissä asioissa. Vanhusneuvostot muodostavat myös ohjelmalle mahdollisen vaikutuskanavan kunnissa tehtävään työhön. Vanhuspalvelulain muutokseen liittyy myös kuntien suunnitelma toimenpiteistä ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemiseksi sekä iäkkäiden henkilöiden tarvitsemien palvelujen ja omaishoidon järjestämiseksi ja kehittämiseksi, joka tuli lakisääteiseksi lain 5 § mukaisesti. Tämän tulisi vahvistaa iäkkäiden asumiseen ja elinympäristöön liittyvien kysymysten huomioimista kunnissa. Vanhuspalvelulain muutoksissa vuoden 2015 alusta, painotus siirtyi entistä vahvemmin ikäihmisen kotona asumisen painottamiseen, laitoshoidon pääsemisen kriteerien tarkistuksilla.⁹
- Ikääntyneiden asumisen kehittämissuunnitelman aikana on julkisessa keskustelussa ollut erityisesti asuinrakentamisen esteettömyysmääräyksiin liittyen valtamedioiden viestinnässä esillä ohjelman tavoitteiden kannalta kielteinen näkökulma. Tämä vaikuttaa julkiseen keskusteluun ja yleisiin asenteisiin, jossa ohjelman kannalta esteettömyyteen liittyen ovat korostuneet lähinnä rakentamistoiminnassa esteettömyyden määräyksistä seuraavat oletetut negatiiviset tekijät. Ohjelmassa on pyritty vaikuttamaan ja tuomaan myös laajemmasta näkökulmasta tietoa esteettömyysmääräysten suhteen.
- Jatkossa ohjelman aihealueen kehittämissuunnitelmassa olennaista on huomioida hallinnollisten reformien kuten sote-uudistuksen sekä kuntien tehtäviin liittyvien uudistusten vaikutukset vanhusten palvelujen järjestämiseen ja asumisen kehittämiseen.

⁹ Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista ><http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>< ja ”Vanhuspalvelulaki” Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Muistio lain toimeenpanon ja tulkinnan tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. 28.6.2013

Tavoitteiden ja teemojen osuvuus

”Ohjelman tavoitteet ovat asetettu hyvin onnistuneesti ja siinä on laajasti huomioitu ikääntyneiden asumisen kehittämiseen liittyvät haasteet.”

Suhteessa ohjelman valmistelussa hahmotettuihin haasteisiin, ohjelman tavoitteet ovat yleisellä tasolla olleet osuvia. Ohjelma on suunnattu onnistuneesti lisäämään iäkkäiden omaa tietoisuutta asumisen kehittämisen tarpeisiin ja mahdollisuuksiin liittyen, suuntaamaan julkisten toimijoiden työtä ja resursseja iäkkäiden asumisen haasteiden ratkaisemiseen pidemmällä aikavälillä, vaikuttamaan ja aktivoimaan myös rakennusalan toimijoita asiaan liittyen, vaikuttamaan kuntiin iäkkään väestön asumisen huomioimisessa suunnittelutyössä ja palvelujen kehittämisessä se-

kä edistämään ohjelman aihealueen kannalta oleellisten tahojen yhdensuuntaista työtä kehittämisessä. Nämä tavoitealueet muodostavat toimivan kokonaisuuden valmistelussa havaittujen haasteiden näkökulmasta tarkasteltuna ja ohjelman tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden näkökulmasta olennaisia asioita ei jäänyt pois. Esimerkiksi ohjelman valmistelun taustaselvityksissä¹⁰ sekä valmisteluprosessissa esillä nostetut aiheet mm. olemassa olevan rakennuskannan tilanteeseen ja siihen liittyviin iäkkäiden asumisen tulevaisuuden kehittämistarpeisiin, kotona asumisen palveluiden kehittämiseen ja palvelualueilleihin, iäkkäiden varautumisen edistämiseen, iäkkäiden yksinäisyyden ehkäisemiseen ja yhteisöllisyyden kehittämiseen, teknologian mahdollisuuksien hyödyntämiseen nousevat ohjelman sisällöissä hyvin esille. Lisäksi ohjelmassa on korostettu onnistuneesti yksittäisten kehittämisteemojen lisäksi laajemmin valtion ja kuntien asuntopolitiikkaan ja asumisen kehittämistoimintaan vaikutusten aikaansaamista, toimintaympäristön tavoitellun kaltaisen kehityksen rajoitteisiin vaikuttamista sekä pidemmällä aikavälillä syntyvien vaikutusten kasvualustan luomista.

Myös suhteessa laajempaan vuoteen 2030 nostettuun tavoitetilään, ohjelman tavoitteet tukevat loogisesti sen kehityksen aikaan saamista, joka iäkkäiden asumisessa olisi tapahduttava tavoitetilään pääsemiseksi. Asia vaatii näkemyksiin ja asenteisiin vaikuttamista sekä erilaisten toimijoiden erilaisten intressien ja taloudellisten resurssien yhdensuuntaistamista, mihin ohjelma onnistuneesti myös tavoitetasolla pyrki. Tavoitetilan saavuttaminen on kuitenkin kunnianhimoinen tehtävä nykytilanteen näkökulmasta, erityisesti toimintaympäristön haasteiden sekä käytössä olevien keinojen ja resurssien näkökulmasta. Tavoitteet ovat oikeita, mutta ovatko käytössä oleva keinovalikoima ja resurssit kehittämistyön edistämiseen riittäviä tavoitteiden saavuttamiseksi? Arvioinnin tulkinta on, että vuoden 2030 tavoitetilan saavuttamisen edistäminen riittävällä tavalla, on ohjelman nykykeinoilla ja nykyresursseilla haasteellista.

¹⁰ mm. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma: Olemassa oleva tilanne, Ryhmä A: Olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittäminen; Ryhmä B: Uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysinen kehittäminen. 27.4.2012. Kirsti Pesola. VTKL.;

Ikääntyneiden asumisratkaisut vuoden 2004 Asumis- ja varallisuustutkimuksen valossa (Veli-Matti Poutanen, Juhani Laurinkari, Raija Hynynen; 2008);

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2012-2015 Ikä-Aske –selvitys. Katariina Välikangas. Sosiaali-kehitys Oy. Huhtikuu 2012.;

Asuinkerrostalojen hissittömyys - Katsaus hissitutkimuksiin sekä hissitilanteen rekisterikartoitus, kartta- ja paikkatietoesityksiäväestötietojärjestelmään perustuen (Toni Pekka – Pekka Pelvas – Jorma Peltonen) ARA raportteja 2008.

Tavoitteita toteuttavat teema-alueet ja niiden alla toimenpiteet (A Ennakointi ja varautuminen; B Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen; C Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus; D Asumisen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus) määriteltiin kattavasti tavoitetilaa edistäviksi. Oleellisia toimenpiteiden aihealueita suhteessa ohjelman tavoitteisiin ikääntyneiden asumisen kehittämässä, erityisesti kotona asumiseen kehittämiseen ja tukemiseen liittyen, ei jäänyt ohjelmasta pois. Ohjelma olisi voinut olla toimenpiteiden suhteen myös rajatumpi kokonaisuus, mutta mukaan otettu kokonaisuus on perusteltu ja tehdyt rajaukset ovat olleet tarkoituksenmukaisia. Ohjelman rajallisten resurssien näkökulmasta oleellista on ollut, että mukaan ei ole otettu laajemmin ikääntyneiden asumisen liittyviä teemoja, joita valmisteluvaiheessa ohjelmaan ehdotettiin (mm. vahvempaa painotusta palveluasumisen kehittämiseen, painotetummin eri turvallisuuden näkökulmat, fyysisen toimintakyvyn heikkenemisen ennaltaehkäisy).

”Ikä-Aske -ohjelma on sopivan laaja ja muodostaa hyvän kokonaisuuden. Muodostetut toimenpiteet ovat relevantteja haasteiden kannalta”

Myös ohjelman toimenpiteiden ajateltu vaikutuslogiikka tukee loogisesti ohjelman tavoitteita. Ohjelman ohjausvaikutukset pyritään saamaan aikaiseksi mm.

- uusien toimintamallien ja ratkaisujen kehittämisellä ja käyttöönotolla,
- tiedon tuottamisella ja viestinnällä
- kehittämistoiminnan rahoitukseen ja rahoituksen kohdentumiseen vaikuttamalla.
- keskeisten tahojen toiminnan ohjauksella ohjelman tavoitteiden mukaisesti,
- koulutuksen kehittämisellä ja koulutustyöllä,
- suunnitteluratkaisuihin vaikuttamisella sekä
- valtakunnan tason linjauksiin sekä lainsäädäntöön vaikuttamisella.

Ikääntyneiden asumisessa on kyse erittäin suuresta väestöryhmästä ja sen hyvinkin erilaisista tarpeista¹¹. Ohjelmaan muodostetut toimenpiteet ovat haasteista riippuen eritasoisia sekä erityyppisiä. Kotona asumisen tueksi tarvitaan monenlaisia toimenpiteitä, joten ohjelmassa käytettyjen toimenpiteiden monialaisuus on ollut ohjelman vaikuttavuuden näkökulmasta tarkoituksenmukainen valinta.

Väliarvioinnin ajankohdan näkökulmasta kaikki ohjelman tavoitteet sekä neljä teema-alueetta ovat nykytilanteen näkökulmasta edelleen keskeisiä ja ne tulisi säilyttää ohjelmassa. Ohjelmaa ei ole syytä merkittävällä tavalla suunnata uudelleen tavoitteiden tai teemojen tasolla. Niiden sisällä tulee kuitenkin harkita miten panostuksia tulee kohdentaa jatkossa ja mihin teemoihin liittyviä toimenpiteitä tulisi korostaa.

Ohjelman laaja-alaisuutta ja kokonaisvaltaisuutta on pidetty hyvänä, mutta tämä asettaa toteutukselle myös haasteita. Toimenpidekokonaisuuksia on syytä priorisoida ja joitain toimenpiteitä myös karsia, mikäli vahvempaa sitoutumista ja resursointia ei voida varmistaa toimenpiteisiin, jotka eivät edisty. Kuitenkin olennaista on, että tavoitteiden kannalta tärkeiden, mutta hitaammin edenneiden toimenpiteiden kohdalla tarkastellaan myös ohjelman toisella kaudella kaikki mahdollisuudet, miten niitä voidaan edistää tehokkaammin jatkossa. Esimerkiksi toimenpiteet 3.3 Kehitetään ikääntyneiden asumisen hallinta- ja rahoitusmalleja ja tuetaan käyttöönottoa sekä 11.2 Kaavoituksen/ yhdyskuntasuunnittelun ohjaus ikääntyvien toimintakykyä tukeviin asuinympäristöihin, asumisen ja palvelujen integrointiin, ovat jatkossakin keskeisiä ohjelman tavoitteiden kannalta. Olennaista on tutkia toteuttajien kyky sitoutumiseen ja etsiä keinoja (tieto, kannusteet) sitoutumisen vahvistamiseen.

Arvioinnissa esille nousseita teemoja, joihin tulisi edelleen panostaa vahvasti tai harkita lisäpanostuksia, liittyvät erityisesti:

¹¹ Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma vuosille 2013-2017. Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013

- ennakkointiin ja varautumiseen, jossa olennaista tiedon tuottaminen ja viestintä sekä koulutus ja neuvonta asunto-osakeyhtiöille, isännöitsijöille ja iäkkäille kohderyhmänä
- Yhteisöllisyyden kehittäminen iäkkäiden asumisessa (mm. iäkkäiden osallistamisen tukeminen, asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen kehittäminen, monisukupolviset korttelit)
- asuntojen ja rakennusten sekä asuinalueiden esteettömyyden edistäminen tukemalla erilaisia korjausratkaisuja ja jälkiasennushissien asentamista.
- iäkkäiden asumisen kehittämistarpeisiin liittyvään julkisen keskusteluun vaikuttaminen tuomalla esiin ohjelman tavoitteiden kannalta olennaista tietoa ja vaikuttamalla laajasti kansalaisten asenteisiin.

sekä myös seuraaviin aiheisiin:

- kotona asumisen palvelujen kehittämiseen liittyviin uusiin ratkaisuihin (myös asuinalueiden palveluiden tasolla, palvelualuemalli)
- teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen mm. asumisessa, palveluissa ja turvallisuuden kehittämisessä
- erilaisten asukaslähtöisempien asumisen tapojen ja asumismuotojen kehittäminen iäkkäille

2.5

Yhteenvetoa

Tarve Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman kaltaiselle valtakunnalliselle kehittämiskokonaisuudelle mm. olemassa olevan rakennuskannan kehittämisessä, esteettömyyteen ja korjauksiin liittyvien ratkaisujen ja tiedon tuottamisessa ja viestinnässä, kotona asumisen palvelujen kehittämisessä sekä eri tahojen yhteistyön tiivistämisessä ja suuntaamisessa tunnustetaan laajasti. Kyseisen asian merkittävyys todettiin myös laajasti niiden tahojen kohdalla, jotka osallistuvat ohjelman valmisteluun sekä antoivat valmisteluvaiheessa ohjelman sisällöstä lausuntoja. Tarve ohjelmalle on osoitettu myös valmistelun taustalla olleen tutkimustiedon valossa. Ilman ohjelman kaltaista kokonaisuutta kehittämistyö olisi hajanaisempaa. Ohjelman olennaiseksi rooliksi koetaan kehittämistyölle suunnan näyttämisen sekä tulevaisuuden tavoitetilan terävöittämisen ja kyseiseen tavoitetilaan kehityspolun aikaansaamisen ja kehityksen myötävaikuttamisen.

Kansalaisten mahdollisuus asua kotona mahdollisimman pitkään on paitsi heidän omien toiveiden näkökulmasta, myös kansantalouden kannalta merkittävä edistettävä asia. Tässä suhteessa ohjelman sisällytetty ja rajattu, erityisesti kotona iäkkäiden asumisen kehittämiseen kytkeytyvä kokonaisuus, oli tarkoituksenmukaisesti suunnattu esille tuotujen yhteiskunnallisesti merkittävien haasteiden näkökulmasta. Ohjelman tavoitteet ja niitä toteuttavat teemat tukevat onnistuneesti iäkkäiden kotona asumisen kehittämistä edistämällä iäkkäiden omaa varautumista ja aktivoitumista, edistämällä ratkaisuja esteettömän rakentamiseen ja korjauksen suhteen, vaikuttamalla valtion toiminnan suuntaamiseen sekä vaikuttamalla kuntien, rakentajien sekä muiden yhteistyötahojen toimintaan. Ohjelmassa tehdään oikean suuntaisia asioita erityisesti niiden toimintamahdollisuuksien näkökulmasta, joita ohjelmalla on käytössä. Ohjelma on tällä hetkellä tarpeellinen ja osuva kokonaisuus haasteiden ja tulevaisuuden iäkkäille soveltuvan asumisen määrän ja laadun kehittämisessä.

Tavoitetasolla ohjelma sisältää varsin korkealle nostettuja tavoitetasoja. Kriittinen tekijä, joka tavoitteiden saavuttamisen suhteen herättää epäilyksiä, on resurssien riittävyys ja toimijoiden mahdollisuuksien riittävyys sitoutua tavoitteiden saavuttamisen edistämiseen. Keskeinen kysymys tässä suhteessa on, ovatko ohjelman käytössä oleva keinovalikoima ja resurssit epäsuhteessa ohjelman tavoitteisiin ja visioon? Tavoitteet ovat oikean suuntaisia, mutta niiden saavuttaminen nykyisillä mahdollisuuksilla on haastavaa.

Ohjelman jatkon kannalta keskeistä on edelleen edistää kaikkia valittuja tavoitteita sekä toimia nykyisten teema-alueiden kautta. Ohjelman laajuuden supistamista on kuitenkin syytä miettiä jatkossa, erityisesti niiden toimenpiteiden kohdalla, joiden edistämiseen ei ole sitouduttu riittävän vahvasti ja jotka eivät ole ohjelman tavoitteiden saavuttamisen kannalta kriittisiä. Tärkeää on kartoittaa syvällisesti toteuttavien toimijoiden kyky sitoutua edistämään toimenpiteitä jatkossa sekä vahvistaa tiedolla ja kannusteilla näiden toimijoiden halua ja kykyä sitoutua toteutukseen.

Lisäksi myös uusia toimenpiteitä on tarpeen tuoda rajoitetusti ohjelmaan mukaan. Ohjelma on syytä pitää laajuudeltaan korkeintaan nykyisellään. Oleellisia teemoja jatkon kannalta, joihin arvioinnin havaintojen mukaan tulisi panostaa liittyvät kohde-ryhmän ennakkoinnin ja varautumisen edistämiseen, käytännön esteettömyyttä edistävien ratkaisujen edistämiseen, yhteisöllisyyden huomioimiseen asumisen kehittämisessä, kotona asumien palvelujen kehittämiseen hyödyntämällä myös teknologisia ratkaisuja sekä monimuotoisempien asiakaslähtöisen asumismuotojen kehittämiseen. Tarkemmat ehdotukset jatkotoimenpiteistä on esitetty kappaleessa 6.

Uusi hallitusohjelma muuttaa valtakunnallisia painotuksia sekä kehittämismahdollisuuksia. Hallitusohjelman painotuksia on huomioitava ohjelman suuntaamisessa. Tässä olennaista ovat erityisesti painotukset, jotka liittyvät ikäihmisten kotihoidon ja omaishoidon kehittämiseen jatkossa sekä esteettömyysmääräysten muuttumiseen.

Jatkossa taloudellisten reunaehtojen tiukkeneminen on syytä huomioida tavoitteisiin liittyvissä odotuksissa. Myös toimenpidetäydellisyyksien tasolla on huomioitava entistä vahvemmin resurssien lisäksi myös muut vaikuttamisen tavat (viestintä, lainsäädäntö, normit).

3 Ohjelman toteutustavan toimivuus

Ohjelman toteutus perustuu poikkihallinnolliseen verkostomaiseen toimintatapaan, jonka kautta pyritään kytkemään laaja toimijajoukko ja olemassa olevia resursseja toteuttamaan ohjelman mukaisia tavoitteita. Ohjelma toteutetaan neljän pääteeman ja 14 toimenpidekokonaisuuden kautta, joissa toteuttajina on mukana toimijoita mm. valtionhallinnosta, järjestöistä, kunnista, yrityksistä sekä tutkimuslaitoksista / yliopistoista. Kaikkiin toimenpiteisiin on määritelty päävastuutahot sekä muita toteuttajatahoja. Ohjelman toimenpiteisiin on myös määritellyt ympäristöministeriön yhteys- ja vastuuhenkilöt, josta muodostuu ympäristöministeriössä ohjelman sisäinen verkosto. Eri toimijoita yhdistävänä yhteistyöfoorumina ohjelmassa toimii yhteistyöryhmä, joka pyrkii myös edistämään ohjelman toteutumista. Ohjelmassa toimii kaksi ohjelmatuon rahoituksella palkattua työntekijää (ohjelmapäällikkö ympäristöministeriössä ja hankepäällikkö Hissi-Esteetön Suomi 2017 –hankkeessa ARA:ssa).

3.1

Ohjelman organisoinnin ja toimeenpanon onnistuneisuus

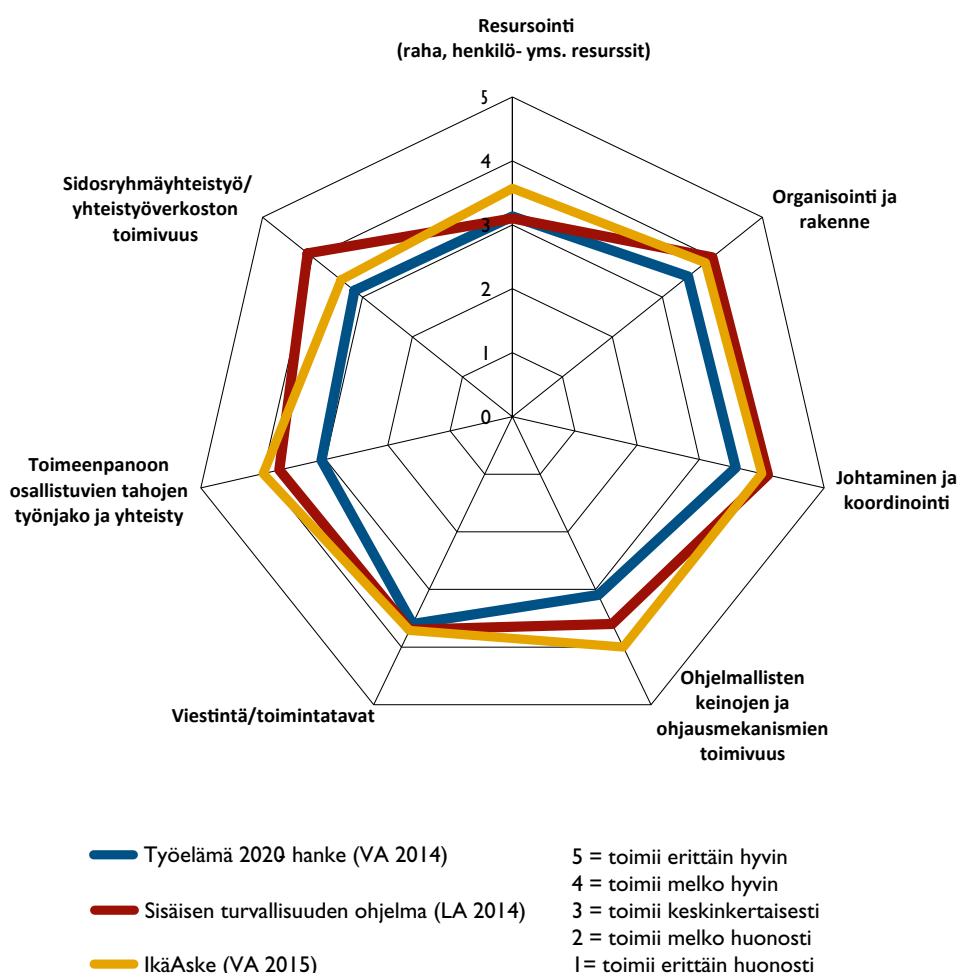
Onnistuneen ohjelman tunnuspiirteenä voidaan pitää sitä, että ohjelman organisointi ja rakenteet, johtaminen ja ohjaus, asiakkuusprosessit sekä sisäiset ja ulkoiset yhteistyöprosessit tukevat ohjelman toimeenpanoa. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman poikkihallinnollisesta luonteesta johtuen toimeenpanon onnistuneisuuden erityisenä edellytyksenä voi pitää onnistumista eri tahojen sitouttamisessa ja sitoutumisessa ohjelman toteutukseen. Koska ohjelmalla ei juurikaan ole käytettävissä omaa hankerahoitusta (pl. valtion korjausavustukset) toimenpiteiden toteuttamiseen, oleellista toimeenpanon vaikuttavuuden näkökulmasta on se, miten onnistuneesti ohjelman olemassa olevilla muilla resursseilla saadaan aktivoitua mahdollisimman tehokkaasti kehittämistoimintaa ohjelman eri tavoitealueille. Tämä asettaa erityishaasteita ohjelman johtamiselle, koordinoinnille sekä sisäisille että ulkoisille toimintaprosesseille.

Arvioinnin yhteydessä ohjelman yhteistyöryhmälle tehdyn kyselyn perusteella

”Organisointi on ollut onnistunutta. Ohjelma on hyvä yhteistyön paikka. Lisäksi viestintä on ollut onnistunutta ja tietoa on saatu viestinnällä hyvin eteenpäin ohjelman verkostoissa.”

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteutuskonsepti on kokonaisuudessaan ollut suhteellisen toimiva. Erityisen toimivana voi pitää ohjelman toteutuksen kannalta kriittisiä ohjelman yhteistyöprosessien (toimintaan osallistuvien työnjako ja yhteistyö) sekä ohjelman ohjausmekanismien toimivuutta. Ohjelman organisointi on ollut selkeä ja ohjelmassa on onnistuneesti aktivoitu ja koordinoitu eri tahojen toimintaa. Yhtenä syynä työnjaon ja yhteistyön onnistuneisuuteen sekä ohjausmekanismien toimivuuteen voidaan pitää ohjelman onnistunutta viestintää.

Kuvassa 2. on vertailtu Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteutusprosessien toimivuutta Tempo Economicsin aiemmin tekemien Työelämä 2020-hankkeen (2014) ja Sisäisen turvallisuuden ohjelman (2015) arviointien vastaaviin tuloksiin. Vaikka ohjelmien erilaisuudesta johtuen systemaattista vertailua eri ohjelmien välillä ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaista tehdä, kertovat Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman yhteistyöryhmän näkemykset ohjelman toteutusrakenteesta sen, että ohjelman toimeenpanon rakenteet ja prosessit ovat olleet pääosin toimivia, eikä niihin kaivata ohjelman loppukaudella suuria muutoksia.

Kuva 2. Ohjelman toteutuksen onnistuneisuuteen liittyvien prosessien arvioitu toimivuus (Lähteet: Kysely Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman yhteistyöryhmälle (2015), Työelämä 2020-hankkeen arviointi (2014) ja Sisäisen turvallisuuden ohjelman arviointi 2014).

Kyselyn tulosten mukaan myös johtaminen ja koordinointi on ollut ohjelmassa onnistunutta sekä ohjelman organisointi ja rakenne hyvin toimivia. Vain keskinkertaisesti toimivaksi arvioitu kohta on ollut sidosryhmäyhteistyön ja yhteistyöverkoston toimivuus, jossa on ollut erityisesti merkittävien rahoittajatahojen suuntaan sekä rakennusalan suuntaan vähemmän onnistumisia. Ohjelman sisäinen työnjako ja yhteistyö on toimiva, mutta suhteessa laajempaan sidosryhmään, yhteistyössä on siis kehitettävää. Ohjelman resursointi on kyselyssä arvioitu keskinkertaisesti onnistuneeksi, mutta suhteessa vertailuohjelmiin muita onnistuneemmaksi. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman käytössä on suhteessa kahteen muuhun enemmän konkreettisia kehittämisen resursseja, mutta suhteessa ohjelman päämääriin, ohjelman resursointia ei koeta toimivaksi.

Toteutuksen onnistumisia ja hyviä käytäntöjä

Seuraavassa on esitetty ohjelman toteutuksessa ohjelman puolivälissä havaittuja organisoinnin ja toteutuksen onnistumisia, hyviä käytäntöjä ja toimintatapoja, jotka ovat olleet toimivia osia ohjelmassa sekä edistäneet ohjelman toteutusta ja sen eri toimenpiteiden edistymistä.

Ohjelman rakenne on muodostanut hyvän yhteistyön ja tiedon jakamisen alustan erityisesti vahvimmin ohjelmaan sitoutuneiden tahojen välillä. Esimerkiksi yhteistyöryhmän toiminnan kautta on välitetty eri tahoille tietoa ohjelman edistymisestä ja eri tahojen oman toiminnan ajankohtaisista asioista. Myös ohjelman viestintä ohjelman toteuttajien ja läheisten sidosryhmien suuntaan on ollut onnistunutta. Ohjelman kautta on levitetty eri toimijoiden välillä tietoa tavalla, jota ei ilman ohjelman kaltaista rakennetta olisi muuten tapahtunut.

Ohjelman toimenpiteille on määritelty päävastuutahot sekä muut toimenpidettä edistävät tahot. Tämä on selkeyttänyt työnjakoa ohjelman eri osa-alueiden toteuttamisessa. Lisäksi toimenpiteille on määritelty yhteys- ja vastuuhenkilöt. Tämä rakenne mahdollistaa toimenpiteiden tiiviimmän seurannan ja toimenpiteiden edistämisen.

Ohjelmassa on varsin onnistuneesti aktivoitu oleellisia yhteistyötahoja mm. tiedottamisella sekä yhteistyöllä. Erityisesti järjestöt ovat osallistuneet ohjelman toteutukseen aktiivisesti mm. hanketoiminnalla sekä tiedottamisella omissa verkostoissa. Merkittävänä tahona myös Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen on aktiivisesti edistänyt ohjelmaa, joka näkyy myös sen tulosohjauksessa. Lisäksi ohjelmaan vahvemmin kytkeytyvissä kunnissa on käynnistetty kehittämishankkeita ja mm. Kiinteistöliitossa kehitetty ikääntyneiden kotona-asumista tukevia toimintamalleja ja työkaluja.

Ohjelman taustalla olevan Valtioneuvoston periaatepäätöksen status sekä ympäristöministeriön ylimmän johdon vahva sitoutuminen ohjelmaan ovat olleet merkittäviä asioita ohjelman aseman vahvistamisessa sekä jatkon varmistamisessa. Jatkossa on tärkeää, että poliittinen tuki ohjelmalle säilyy vahvana ja että myös ohjelman päättyessä ohjelman teemojen mukainen kehittämistyö saa jatkossa tukea hallinnon ylätasolta.

Viestintäkampanja Ikäkotikuntoon!, (kohteena yli 55-vuotiaat ja kunnat sekä asunto- ja rakennusala) sekä Ikääntyneiden asuminen.fi -nettisivu ovat olleet hyviä tiedon jakamisen välineitä. Ikääntyneiden asumiseen liittyvän tiedon suhteen on ollut tarvetta Ikääntyneiden asuminen.fi kaltaiselle sivustolle, jossa on kootusti kerätty aiheeseen liittyvää tietoa. Tietoisuutta sivustosta on edelleen lisättävä etenkin ohjelman kohderyhmissä (iäkkäät, talonyhtiöt jne.).

Erityisesti Hissi – Esteetön Suomi 2017 – hankkeessa on saatu toimivia esimerkkejä hallinnon eri tahojen sekä sidosryhmien yhteistyöstä, jossa ministeriön ohjelman ja siihen kytkeytyvän hankkeen kautta on saavutettu vaikutuksia paikallistasolla asti. Valtakunnallinen hanke on aktivoanut toimintaa paikallistasolla ohjelman tavoitteiden mukaisesti ja sen kautta on edistetty konkreettisia esteettömyysratkaisuja paikallistasolla. Hankkeen alueellisille hissityöryhmille sekä sidosryhmätahoille toteutetussa kyselyssä pidettiin hankkeen jatkon kannalta tärkeänä panostuksia viestintään ja vuoropuhelun kehittämiseen taloyhtiöiden suuntaan sekä jälkiasennushissiprojekteihin liittyvän materiaalin tuottamista kohderyhmien hyödynnettäväksi. Olennaista on myös koulutus ja asiantuntija-apu paikallistasolle hissityöryhmille ja seminaarien kautta asunto-osakeyhtiöille ja isännöitsijöille.

Yhteistyö läheisten sidosryhmien kanssa, on ollut ohjelman toteutuksen edistämisessä merkittävä tekijä. Erityisesti järjestökentän kautta tehtävä yhteistyö toimii merkittävänä keinona erityyppisen osaamisen ja resurssipohjan valjastamisessa samansuuntaiseen ohjelman ja sen toimenpiteiden toteutukseen. Keskeistä on ollut näiden tahojen olevien resurssien saaminen kehittämistoimien taakse mahdollisimman hyvin

ja toimivien yhteistyökanavien hyödyntäminen. Jatkossa ohjelman tueksi tarvitaan myös muilta ohjelman eri yhteistyökumppaneilta vahvempaa panostusta ohjelman edistämiseen. Mukana olevilla eri hallinnonaloilla (mm. STM, SM, LVM) ohjelman toimenpiteiden toteutusta tulisi selkeyttää osaksi niiden toimintaa ja hallinnonalojen johtamisessa ohjelman tavoitteet tulisi huomioida vahvemmin. Lisäksi heikommin ohjelmaan sitoutuneiden tahojen kohdalla on myös jatkossa kartoitettava tarkemmin, miten ohjelma tulisi huomioitua vahvemmin niiden muun toiminnan osana.

3.3

Yhteenvetoa ja toteutuksen kehittämiskohteita

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toimeenpanon rakenteet ja prosessit ovat olleet kokonaisuutena toimivia ja toteutuksen merkittävimmät haasteet liittyvät tekijöihin, joihin ohjelman resurssien ja ohjelmallisten keinojen avulla on ollut vaikeata suoraan vaikuttaa. Erityisen hyvänä voi pitää ohjelman sisäisten yhteistyöprosessien sekä ohjelman ohjausmekanismien toimivuutta. Myös ohjelman rakenne on ollut toimiva ja johtaminen järjestelmällistä ja toimivaa suhteessa ohjelman toimenpiteisiin ja tavoitteisiin. Ohjelma on toiminut myös vahvana tiedotuksen ja viestinnän rakenteena.

Laajan vaikuttamisen ja ohjelman kokonaisvaikuttavuuden näkökulmasta hyvänä ohjelman toteutustavassa voi pitää sitä, että asioita viedään eteenpäin ja ohjausvaikutuksia luodaan monentyyppistä vaikutusdynamiikkaa synnyttävien toimenpiteiden kautta. Haasteena toteutustavassa on kuitenkin se, riittääkö ohjelmassa resursseja ja kyvykkyyttä toimia tehokkaasti ja vaikuttavasti samanaikaisesti kaikkien toimenpiteiden kautta. Usean vaikutuspolun kautta vaikuttaminen edellyttää vahvaa koordinoitua panostusta erityisesti toimijoiden aktivointiin ja sitouttamiseen yhdensuuntaisesti ohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

Vaikuttavan ja tuloksekkaan toiminnan näkökulmasta Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toteutustapa laaja-alaisena, horisontaalisena ja eri toimijoita yhteen kokoavana ohjelmana on käytännössä ollut ainoa mahdollinen tapa organisoida Valtioneuvoston periaatepäätöksen (2013) mukainen ikääntyneiden asumisen tarpeita koskeva kehittämistoiminta. Ohjelmassa tavoiteltavien vaikutusten aikaansaaminen vaatii eri hallinnonalojen (etenkin ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö) yhteistyötä sekä toteuttajatahojen kuten kuntien, kolmannen sektorin ja rakennusalan sekä varsinaisen kohderyhmän mukanaoloa.

Horisontaalisen ja poikkihallinnolliseen toimintaan liittyy kuitenkin yleisiä toimijoiden sitouttamiseen liittyviä haasteita, jotka ovat tunnistettavissa myös Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toimeenpanossa. Samoja haasteita on nostettu esille useiden poikkihallinnollisten ohjelmien arvioinneissa¹². Näitä ovat mm:

- eri toimijoiden erilaisten intressien moninaisuus ja niiden yhteensovittamisen vaikeus
- muodollisen ohjausvallan puuttumiseen eri toimijatahojen kytkemisessä ohjelman toteutukseen,
- eri hallinnonalojen formaalien ohjausprosessien sopimattomuus horisontaaliseen toimintaan
- eri toimijoiden toiminnan fokuusoituminen omiin ydintehtäviin resurssien vähetessä
- hallinnonalat ylittävään yhteistyöhön kannustavien insentiivien puute.

¹² mm. Sisäisen turvallisuuden ohjelman ja siihen liittyvän poikkihallinnollisen toimintatavan vaikuttavuusarviointi (Sisäministeriö 2015), Tempo Economics Oy; Työ- ja elinkeinoministeriön strategisten ohjelmien arviointi (työ- ja elinkeinoministeriö 2012 ja 2014) Tempo Economics Oy

Yleisenä haasteena Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmalla on se, että ikääntyneiden asumisen kehittäminen tähtää pitkällä tähtäimellä syntyviin vaikutuksiin, joiden hyötyjä ei pystytä välittömästi ulosmittaamaan. Nykyhetken näkökulmasta näiden vaikutusten synnyttäminen näyttäytyy monille tahoille kustannuksina, joista saatavat hyödyt näkyvät syntyvät vasta vuosien päästä, eikä näitä hyötyjä koeta nykyhetken näkökulmasta riittävän merkittäviksi. Ohjelman toiminnan kannalta keskeinen asia on saada olennaisten toimijoiden keskuudessa ymmärrys aihealueen tärkeydestä ja saada toimijat kytkettyä usein pidemmällä aikavälillä syntyvien vaikutusten synnyttämiseen.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman osalta toimeenpanon haasteet liittyvät ohjelman puolivälissä erityisesti toimijoiden kykyyn sitoutua riittävän vahvasti ja yhdensuuntaisesti ohjelman toteuttamiseen, ohjelman kannalta merkittävässä toimenpiteissä tapahtuviin resurssien leikkauksiin sekä ohjelman kannalta olennaisten tahojen saavuttamiseen.

Ikääntyneiden asumisen kehittämiseen liittyvät haasteet koskevat laajasti erilaisia tahoja (hallinnonalat, kunnat, järjestöt, rahoittajat, rakennusteollisuus, talonyhtiöt, isännöitsijät), joiden mukaan saaminen ohjelmaan ja toiminnan yhdensuuntaistaminen ohjelman tavoitteiden edistämiseen on haastavaa. Havaintojen mukaan esimerkiksi eri hallinnonalojen sekä kuntatoimijoiden sitoutuminen on ollut ohjelman toteutuksessa ja ohjelman mukaiseen toimintaan vaihtelevaa. Toiminta ei osu kaikissa tapauksissa riittävän vahvasti eri toimijoiden tärkeimpiin prioriteetialueisiin, jolloin toteutus jää riippuvaiseksi ydintoiminnasta yli jääville ajallisille ja taloudellisille resursseille.

Erityisesti niiden jo mukana olevien yhteistyötahojen sitoutumista ja sen myötä panostuksia ohjelmaan tulee lisätä, joiden kautta voidaan vaikuttaa laajemmin olemassa olevien taloudellisten resurssien kytkemiseen ohjelmaan tavoitteisiin. Lisäksi heikommin sitoutuneiden toimijoiden kanssa on etsittävä vielä vahvemmin kyseisten toimijoiden omista tarpeista nousevia mahdollisia yhteneviä intressejä ohjelman kanssa. Valtiontalouden tarkastusvirastossa tehdyn, viime vuosikymmenellä käynnissä olleiden politiikkaohjelmiin liittyvän arvion mukaan¹³ kyseisten hallinnonrajat ylittävien ohjelmien haasteena on ollut ohjelmien pienien resurssien lisäksi mm. se, että keinot vaikuttaa ohjelman tavoitteiden kannalta keskeisten muiden tahojen toimenpiteiden toteutukseen ja määrärahojen kohdentumiseen ovat vähäiset. Hallinnonrajat ylittävissä ohjelmissa tulee vahvasti kartoittaa eri toimijoiden oman toiminnan kautta ne mahdollisuudet, joihin ollaan myös resurssien tasolla valmiita sitoutumaan ja näiden kautta tehdä yhteistyötä ja edistää resurssien laajempaa kytkemistä ohjelmaan. Nykyisiä toimenpiteitä, joissa erilaisilla rahoittajatahoilla tulisi erityisesti olla vahvempi rooli, ovat 6.2. Lisätään korjausneuvontaa järjestörahoituksen kautta (mm. RAY) ja 12. kotona asumista edistävä teknologian kehittäminen (mm. Tekes, Sitra).

Tavoiteltavien vaikutusten synnyttämiseen tarvittava tarpeeksi laaja toimijakenttä on pirstaleinen ja intressit toimijakentällä ovat erilaiset. Myös ohjelman tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta merkittävän tahon, eli asunto- ja rakennusalan, intressit esteettömien asuntojen rakentamiseen poikkeavat osin ohjelman tavoitteista. Tämä on vaikeuttanut asunto- ja rakennusalan sitouttamista ohjelman tavoitteiden toteuttamiseen.

¹³ Poliitiikkaohjelmat ohjauskeinona. Esimerkkinä Terveysten edistämisen ohjelma. Valtiontalouden tarkastusviraston tuloksellisuustarkastuskertomukset 212/2010. (Terho Vuorela, Armi Jämsä sekä Jarmo Soukainen)

Ohjelman varsinainen toteuttajajoukko on suhteellisen pieni suhteessa ohjelman tavoitteisiin. Ohjelman tavoitteiden mukaisen laajempien vaikutusten synnyttämisessä laajempi joukko toimijoita olisi olennaista saada mukaan edistämään ohjelman teemoja. Erityisesti kuntien laajempi mukaan saaminen ohjelman mukaiseen toimintaan olisi tärkeää jatkossa. Ikääntyvien kotona asumisen tukeminen on kunnissa vaihtelevaa¹⁴ ja lisäpanostuksia asiaan laajemmalla tasolla tarvitaan. Tämä vaatii tiedostusta ja hyödyllisiä esimerkkejä (esimerkiksi kustannuksiin liittyen) iäkkäiden asumisen kehittämisestä kuntien käyttöön.

Nykyisellään ohjelma muodostaa verkostomaisen rakenteen, jossa ainoana toimijoita yhdistävänä virallisena rakenteena on ohjelmatasolla ohjelman yhteistyöryhmä. Ohjelman teema-alueittaista rakennetta voitaisiin vahvistaa nykyisestä ja edesauttaa toimijoiden yhteistyötä ja tiedon vaihtoa sekä asiantunteumuksen hyödyntämistä. Esimerkiksi valmistelussa olleet teemoittaiset alatyöryhmät, jotka otettaisiin mukaan myös ohjelman toimeenpanoon, voisivat vahvistaa ohjelman edistymistä sekä vahvistaa yhteistyötä.

Ennakoiduilla leikkauksilla tulee olemaan vaikutuksia Hissi – Esteetön Suomi 2017 –hankkeen mahdollisuuksiin edistää jälkiasennushissien rakentamiseen ja korjausavustuksien kautta saataviin tuloksiin. Tällä hetkellä 50 % jälkiasennusprojektin kustannuksista voidaan korvata hissiavustuksella. Lisäksi kuntien oma rahallinen tuki asiassa on ollut merkittävä tekijä hissiprojektien käynnistymisessä. Tämän tuen jatkuvuus on epävarmaa. Jatkon kannalta korostuu olemassa olevien resurssien hyödyntämisen lisäksi muiden toimintatapojen, kuten tiedottamisen sekä yhteistyön ja aktiivisuuden lisääminen mm. talonyhtiöiden ja isännöitsijöiden suuntaan.

Haasteena ohjelmalla on ollut myös kohderyhmän tarpeeksi laaja saavuttaminen viestinnällä tavoiteltavien vaikutusten aikaansaamiseksi (olennaista mm. ajattelutapojen muutos ja herääminen ennakkointiin) kansalaisten arjessa. Valtakunnallisen ohjelman ja arjen välillä on pitkä etäisyys, mikä aiheuttaa haasteita ohjelman tunnettavuudelle ruohonjuuritasolla. Ohjelma ja sen teemat ja toiminta eivät ole saavuttaneet vielä riittävän suurta tunnettuutta olennaisissa tahoissa mm. kunnissa, asunto-osakeyhtiöissä, isännöitsijöissä sekä iäkkäiden ihmisten keskuudessa.

Ohjelman toteuttamisen ajanjaksoon liittyvä haaste on hallituskausien vaihtuminen. Ohjelman puolivälissä tullut uusi hallitus on muuttanut toimintaympäristöä, joka on tuonut uusia haasteita toiminnalle, joita ei kaikilta osin voitu ennakoida ohjelman toteutukseen liittyen etukäteen. Ohjelman toteutusajan kohta vaikeuttaa hallituskauden mittaisen kehittämisjatkumon rakentamista. Ohjelmaa on muokattava uuden hallitusohjelman tuomiin muutoksiin liittyvien osien kohdalla uudestaan.

”Haasteena on se, että pitäisi pystyä enemmän saamaan konkretiaa ja näkyviä asioita ohjelmasta ulos liittyen ohjelman tavoitteisiin. Olennaista aina näissä ohjelmissa on kyky irrottautua ohjelmallisuudesta ja päästä konkretiaan ja tekemiseen.”

”Viestintään tulee panostaa jatkossa runsaasti. Olennaista on, että tietoa saadaan ruohonjuuritasolle kohderyhmälle ja lisättyä myös yleisesti keskustelua.”

¹⁴ Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujenkehittämisessä. Katariina Välikangas. Suomen Ympäristö 2006; Ikääntyneiden asumis- ja elinympäristökysymykset suurimpien kaupunkien asunto- ja ikääntymispoliittisissa strategioissa. Eero Harava ja Raija Hynynen. 2014.

4 Ohjelman alustavia tuloksia ja vaikutuksia

Ohjelman ollessa sen toteutuksen puolivälissä ei väliarvioinnissa voida vielä tehdä kokonaisvaltaista tulkintaa ohjelman tuloksellisuudesta ja sen aikaan saamista vaikutuksista. Väliarvioinnin ajankohta mahdollistaa tarkastelun, jossa voidaan nostaa esille merkittävimpiä jo saavutettuja tuloksia ohjelman ensimmäisen toteutusjakson ajalta sekä ne ohjelman tavoitealueet, joissa on saavutettu tavoitetta edistäviä tuloksia. Ohjelman tavoittelemat vaikutukset syntyvät välillisesti ja vaikutusten synnyn välillinen luonne on ymmärrettävä myös ohjelmaa tällä hetkellä arvioitaessa ja sitä koskevia päätöksiä tehtäessä. Ohjelma käynnistää ja edistää kehittämisspolkuja, joiden lopulliset vaikutukset tulevat havaittaviksi vasta pidemmän ajan kuluessa.

Ohjelman nykyisestä 27 toimenpiteestä 5 on valmiita, 20 toteutuksessa, 6 suunnitteluvaiheessa ja kolmea ei toteutettu lainkaan¹⁵. Toimenpiteitä on aikataulutettu toteutettavaksi ohjelman eri vaiheisiin, joten suunniteltuja tuloksia on seuraavassa esiteltävien lisäksi syntyneissä ohjelman toteutuksen aikana, ohjelman loppupuoliskolla.

Seuraavassa taulukossa on käyty läpi ohjelman neljän toimenpiteitä sisältävän teema-alueen kohdalla ne toimenpiteet, joissa on jo syntynyt selkeitä tuloksia. Taulukossa on esitetty myös tieto, mitä ohjelman tavoitealuetta saavutetut tulokset tukevat.

Taulukko 2. Ikääntyneiden asumisen kehittämissohjelman merkittävimpiä tuloksia ohjelman puolivälissä toimenpiteittäin.

A Ennakointi ja varautuminen			
Toimenpide	Tulos	Ohjelman tavoite, jonka toteutumista erityisesti tuettu	Muuta
1.1. Laaditaan tavoitteet ja suunnitelma hallituskauden asuntopoliittisen suunnitelmaan, arvioidaan ja päivitetään toteutusta	Määritelty tavoitteet ja suunnitelma ikääntyvän väestön asumisen parantamiseen valtion asuntopoliitikassa	- Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen - Luodaan edellytyksiä ikääntyneiden asuinolojen parantamiseen valtion pitkäjänteisen toiminnan kautta	Uuden hallitusohjelman painotukset huomioitava jatkossa
2.1 Ohjataan kuntia sisällyttämään ikääntyneen väestön asumisen, asuin ympäristön ja palvelujen kehittäminen osaksi strategista suunnittelua	Vaikutettu infomaatio-ohjauksella (tuottamalla tietoa ja viestinnällä) kuntiin ja vaikutetu kuntien strategiseen suunnitteluun. Kartoitettu suurimpien kaupunkien kohdalla tietoa strategisesta varautumisesta ikääntyneiden asuinolojen kehittämiseen	- Vahvistetaan kuntien toiminnan ja talouden suunnittelussa ikääntyvän väestön asumisen osuutta ja edistää palvelurakenteen muutosta avohuollon suuntaan	

¹⁵ Ikääntyneiden asumisen kehittämissohjelman toimenpiteiden seurantataulukko. 11.8.2015. Ympäristöministeriö.

3.1 Tuotetaan tietoa asumisen ennakointiin ja varautumiseen kansalaisille että kunnille	Kehitetty Ikääntyneiden asuminen -nettisivusto (www.ymparisto.fi/ikaantyneidenasuminen), johon kootusti kerätty aiheeseen liittyvää tietoa kohderyhmien hyödynnettäväksi	- Tuetaan ikääntyneiden omaa varautumista asumisen ja siihen liittyvien palvelujen osalta.	
3.2 Tiedotuskampanja esteettömyydestä, turvallisuudesta ja kotona asumiseen varautumisesta	Toteutettu Ikäkoti kuntoon! -viestintäkampanja: Viestitetty asiaan liittyvää tietoa erityisesti yli 55 v. henkilöille sekä kuntiin ja myös asunto- ja rakennusosalalle.	- Tuetaan ikääntyneiden omaa varautumista asumisen ja siihen liittyvien palvelujen osalta.	
B Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen			
Toimenpide	Tulos	Ohjelman tavoite, jonka toteutumista erityisesti tuettu	Muuta
4.1 Toteutetaan vuosina 2012–2017 valtakunnallinen hissihanke (ja arvioidaan hissiavustuksen ehtoja ja lisätään rahoitusta	Ohjelman ja hankkeen kautta on aktivoitu ja edistetty hissirakentamista sekä lisätty jälkiasennushissien rakentamiseen liittyvää tietoa ja moniammatillista ja poikkihallinnollistayhteistyötä alueellisten hissityöryhmien kautta paikallistasolla. Perustettu 17 alueellista monialaista hissityöryhmää. Vuonna 2015 ARA hissiavustuspäätöksiä 257 kpl, joihin määrärahaa 26.887.520 €, Hissivastusvarauksia 23 kpl, joihin määrärahaa 3.452.980 €. Ympäristöministeriössä käynnistetty yhteistyössä SYKE:n kanssa selvitys rakennusten hissitietoa-aineiston kehittämisestä ja hyödyntämisestä.	- Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen	Vuonna 2014 hissiavustuksella rakennettiin yhteensä 203 hissiä (152 kohdetta) ja määrärahaa sidottiin 20 102 948 €. Vuonna 2013 rakennettiin hissiavustuksella 164 uutta hissiä (70 kohdetta)
5.1 Nostetaan korjausavustuksen tuloarvoja, lisätään avustuksen rahoitusta sekä toteutetaan selvitys taloyhtiön vastuulla olevien korjausten avustamisesta	Asuntojen korjausavustuksen määrärahaa nostettiin 10 miljoonasta eurosta 13 miljoonaan euroon vuonna 2014 ja sen jälkeen 15 miljoonaan euroon vuonna. Ohjelmassa on vaikutettu avustusten saatavuuteen: Vuoden 2015 avustusten myöntämisperusteina olevia tuloarvoja on korotettu 15 prosenttia ja vuonna 2014 tuloarvoja korotettiin 8,5 prosenttia. Tuotettu tietoa taloyhtiön vastuulla olevien korjausten avustamisesta valmistuneella selvityksellä	- Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen	Korjausavustuksen määrärahan ennakoidaan pienentyvän jatkossa
6.4 Esteettömyyttä, turvallisuutta ja korjaamista koskevaa koulutusta perustasolla/ täydennyskoulutuksessa rakennusosalalla ja muille	Keskusteltu ja vaikutettu mm. opetushallituksen rakennusalan koulutustoimikuntaan, neuvoteltu yhteistyöstä rakennusalan suunnittelijoiden koulutusta (mm. rakennusarkkitehtikoulutus) tarjoavien ammattikorkeakoulujen kanssa, toteutettu koulutusta (asiantuntijaluentoja) mm. rakennusvalvojille yhteistyössä alan koulutusorganisaatioiden kanssa ja keskusteltu Rakennusteollisuus RY:n kanssa	- Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen	

<p>7.1 Kuntien käyttöön toimintatapa asunnon korjaustarpeen arvioimiseksi ja korjausten käynnistämiseksi, hyvinvointia tukeviin kotikäynteihin ja palvelutarpeen arviointiin asunnon esteettömyyden ja turvallisuuden tarkastelu</p>	<p>Ympäristöministeriön ja Lahden kaupungin yhteistyössä Lahden ammattikorkeakoulun kanssa toteuttamassa Omassa kodissa -hankkeessa, on kehitetty toimintamalli paikalliselle yhteistyölle kunnissa ikääntyneiden asuinolojen arviointiin ja parantamiseen. Mallissa yhteistyössä toimivat sosiaali- ja terveydenhuollon ja asunto- ja teknisen toimen asiantuntijat sekä asiakkaat ja järjestösektori.</p> <p>Käynnistetty selvitys kuntien toiminnasta ikääntyneiden kotona asumisen tukemisessa ja elinympäristöjen kehittämisessä.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen - Parannetaan toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tukevia toimintamalleja - Vahvistetaan kuntien toiminnan ja talouden suunnittelussa ikääntyvän väestön asumisen osuutta ja edistää palvelurakenteen muutosta avoimuuden suuntaan 	
<p>7.2 Asoy:lle toimintamalli, jossa esteettömyyskorjaukset PTS-suunnitelmiin ja kuntoarviointiin</p>	<p>Luotu esteettömyyden itsearviointiin työkalun taloyhtiöille ja soveltuvin osin myös pientalojen esteettömyyden arviointiin KIPi-kortistoon yhteistyössä Kiinteistöliiton ja YM kanssa Toimenpiteessä on kehitetty myös asunto-osakeyhtiöille toimintamalli, jossa esteettömyyskorjaukset sisällytetään pitkän tähtäimen kunnossapitosuunnitelmiin ja kuntoarviointiin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen 	
<p>C Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus</p>			
<p>Toimenpide</p>	<p>Tulos</p>	<p>Ohjelman tavoite, jonka toteutumista erityisesti tuettu</p>	<p>Muuta</p>
<p>8.1. Tuotettu tietoa esteettömyyden suunnitteluratkaisuista</p>	<p>YM:n ja Kynnys Ry:n toimesta tehty selvitys kerrostalojen esteettömyyden kustannuksista (ei koske selviytymiskerroksia)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen - Tuetaan ikääntyneiden omaa varautumista asumisen ja siihen liittyvien palvelujen osalta. 	
<p>9.1. Asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen ja -toiminnan toteutus ja arviointi</p>	<p>Käynnistetty selvitys yhteistiloista ja -toiminnasta asuinalueilla</p> <p>Valtioneuvoston vuoden 2016 tutkimus-, selvitys-, ja ennakointisuunnitelmaan ja -hakuun hyväksyttiin mukaan kehittämissuunnitelman tutkimusaihe ikääntyneiden yhteisöllisestä asumisesta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamiseen; 	
<p>10.3 Lisätään erityisryhmien asumisen investointiavustusrahoitusta (ikäntyneiden palveluasumisen uustuotanto ja peruskorjaus)</p>	<p>Vaikutettu investointiavustusrahoitukseen lisäämiseen: ARA on vuonna 2015 tehnyt 64,1M€ varauksen muistisairaiden ja huonokuntoisten vanhusten palveluasuntojen investointiavustukseen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Luodaan edellytyksiä ikääntyneiden asuinolojen parantamiseen valtion pitkäjänteisen toiminnan kautta 	

D Asuminen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus			
11.1 Ohjataan palvelu- alueratkaisujen kehitty- mistä.	Valmistunut selvitys aiheesta ja käynnistetty valmisteluhanke kehittämishankkeesta Tampe- reen kaupungin kanssa	- Parannetaan toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tuke- via toimintamalleja	
11.2 Kaavoituksen / yh- dyskuntasuunnittelun ohjaus ikääntyneiden toimintakykyä tukeviin asuinympäristöihin, asumisen ja palvelujen integroiintiin	Käynnistetty Ikääntyneet yh- dyskuntarakenteessa -tutkimus yhteistyössä SYKE:n kanssa	- Parantaa ikääntyneiden asumisoloja siten, että myötävaikutetaan kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavut- tamiseen; - Parannetaan toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tuke- via toimintamalleja	
12.1 Ikääntyneiden koto- na asumisen hyvinvointi-, turva- ja ICT-tekniikan kehittäminen ja käyt- töönotto (älystrategiat)	Levitetty tietoa ja parannettu tietoisuutta yhteistyökumppanien toteuttamien hankkeiden (mm. Vanhustyön keskusliiton ja Valli ry:n KÄKÄTE -hanke ja VTKL:n Kotiturva -hanke) tu- loksista laajemmin mm. Ikäänty- neiden asumisen - sivustolla. Käynnistetty laajan kansainväli- sen selvityksen valmistelu aihe- piiriin liittyen yhteistyössä oh- jelman yhteistyökumppaneiden (Tekes, Sitra ja LVM) kanssa.	- Parannetaan toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tuke- via toimintamalleja	
13.3 Omaehtoisen ja vapaaehtoistoiminnan muodot ikääntyvän vä- estön asumisessa ja hyö- dyntämistä	Järjestetty sidosryhmille ja yhteistyökumppaneille keskus- telutilaisuus vapaaehtoistyön, järjestöjen ja kuntien yhteis- työstä. Levitetty tietoa mm. ohjelman nettisivujen kautta yhteistyö- kumppaneiden ja sidosryhmien aiheeseen liittyvistä ajankoh- taisista kehittämis-toimimista (mm. Sitran selvitys vapaaeh- toistyön ehdoista ja Kansalaisy- reena RY:n selvitys). Käynnistetty aiheeseen liittyvän kehittämishankkeen suunnittelu.	- Parannetaan toimijoiden yhteistyötä ja luoda ikääntyneiden asumista tuke- via toimintamalleja	

Ohjelman merkittävimmät tulokset ohjelman puolivälissä liittyvät erityisesti jälki-asennushissien rakentamisen edistämiseen olemassa olevaan asuntokantaan, asuntojen korjausavustuksen määrärahan nostamiseen ja avustuksen saamisen ehtojen höllentämiseen, tuotettuun tietoon ikääntyneiden asumisen ennakointiin ja varautumiseen liittyen ja kyseisen tiedon levittämiseen sekä uusien toimintamallien ja työvälineiden kehittämiseen. Nykyisistä tavoitealueista tulokset kytkeytyvät erityisesti ikääntyneiden asumisolojen parantamiseen kansallisen tavoitteen savuttamiseksi sekä ikääntyneiden oman varautumisen tukemiseen asumisen kehittämisessä. Ohjelman teema-alueista tuloksien syntyemisessä painotus on ollut (A) ennakoinnissa ja varautumisessa sekä (B) esteettömyyden parantamisessa ja asuntojen korjaamisessa.

Tavoitealue, jolla ei vielä ole saatu erityisen merkittäviä tuloksia aikaiseksi on erityisesti asunto- ja rakennusalan toiminnan suuntaaminen vastaamaan paremmin ikääntyneiden asumisen tarpeita ja asumisolojen parantamista. Myös tähän liittyen ohjelmassa on pyritty aikaan saamaan tuloksia mm. pyrkimällä vaikuttamaan rakennusalan perustason ja täydennyskoulutuksen kehittämiseen ohjelman tavoitteiden mukaisesti ja viestinnällä asunto- ja rakennusalan suuntaan. Tavoitealue on kuitenkin myös haastavin ja vaatii jatkossa vahvaa huomiointia ja yhteistyön vahvistamista entisestään, selkeiden ja vaikuttavien tulosten synnyttämiseksi.

Näiden lisäksi ohjelmassa on muihin toimenpiteisiin liittyen tehty yhteistyötä eri hallinnonalojen välillä, järjestetty seminaareja ja työpajoja, toteutettu selvityksiä ja tuettu selvityksien tekemistä sekä levitetty tietoa olennaisille tahoille. Merkittävä osa muiden toimenpiteiden tuloksista syntyy vasta ohjelman toteutuksen jälkipuoliskolla.

Laajemmin ohjelman vaikutuksia tarkasteltaessa, ohjelman vaikutukset näyttäytyvät mm. siinä, että se antaa suuntaviivoja ja selkänöjää valtakunnallisella tasolla tehtävään kehittämistoimintaan. Erityisesti järjestöissä ja myös kunnissa ohjelma on suunnannut kehittämistyötä ja antanut työvälineitä iäkkäiden asumisen kehittämiseen järjestöissä ja paikallistasolla. Ohjelmalla on vaikutettu paikallistasolla iäkkäiden parempaan huomioimiseen heidän asumistaan koskevassa suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Ohjelma on merkittävästi myös tehostanut tiedon jakamista ja sen leviämistä toiminnassa mukana olevien välillä tavalla, jota ei monilta osin ilman ohjelmaa olisi tapahtunut. Tässä suhteessa ohjelma toimii onnistuneesti viestinnän verkostona ja on toiminut onnistuneena tiedon kokoamisen sekä jakamisen välineenä.

Ohjelma on koonnut toimijoita yhteen ja sen vaikutuksesta mukana olevien toimijoiden työtä on pystytty suuntaamaan valtakunnallisesti yhdensuuntaisemmin. Ohjelmassa on myös vahvistettu poikkihallinnollista yhteistyötä hallinnonalojen välillä sekä vahvistettu yhteistyötä olennaisten tahojen välillä.

Valtakunnallisen ohjelman status on nostanut iäkkäiden ihmisten asumisen kehittämisen painoarvoa ja on lisännyt yleistä tietoisuutta asian merkittävydestä. Lisäksi ohjelma on statuksellaan antanut yhteistyötahojen kehittämistoiminnalle merkittävää tukea sekä lisännyt tietoisuutta tehdystä työstä.

5 Ohjelman toimivuuden kokonaisarviointi suhteessa tavoiteltaviin tuloksiin ja vaikutuksiin

Väliarvioinnissa on kiinnitetty huomioita siihen onko ohjelman toteutus rakenne ja organisointi ollut kokonaisuutena onnistunutta ja muodostavatko ohjelman toimenpiteet sen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta tarkoituksenmukaisen ja vaikuttavan kokonaisuuden. Ohjelman vaikuttavuuden (ohjausvaikutusten) kannalta keskeinen kysymys on se, miten hyvin ohjelma on onnistunut vaikuttamaan kansalaisten (ikäntyneet sekä ennakoitiin ja varautumiseen liittyvissä ohjelman toimenpiteissä myös tätä nuoremmat väestöryhmät) sekä kuntien ja asunto- ja rakennusalan toimintaan. Oleellista ohjelman kokonaisvaikuttavuuden kannalta on myös se, miten hyvin ohjelma on onnistunut kytkemään eri toimijat mukaan edistämään toimenpiteissä ikääntyneiden asumisoloja sekä suuntaamaan olemassa olevia resursseja ohjelman tavoitteisiin liittyen.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma on ollut nykyhetken näkökulmasta tarpeellinen ja tärkeä kehittämiskokonaisuus suhteessa yhteiskunnallisiin haasteisiin, jotka liittyvät väestön ikääntymiseen ja sen luomaan tarpeeseen kehittää olemassa olevaa ja uutta rakennuskantaa. Ikääntyneiden kotona asumisen ja siellä pärjäämisen suurimmat haasteet tulevat näkyviksi etenkin seuraavan vuosikymmenen aikana, joten ohjelman tehtävänä on ennakoida ja synnyttää kehityspolkuja, joiden kautta ollaan valmiita vastaamaan erityisesti tulevaisuuden tarpeisiin. Suuri osa haasteista, joihin ohjelma pyrkii vastaamaan, on kuitenkin jo tällä hetkellä hyvin ajankohtaisia.

Ohjelman tärkein tehtävä (tavoitetila, johon pyritään) edistää esteettömän ja muuten iäkkäille soveltuvan asumisen lisäämistä vuoteen 2030 mennessä niin, että asuntoja on miljoona kappaletta, perustuu selkeästi osoitettuun tulevaisuuden tarpeeseen. Ohjelma tukee tämän tavoitteen saavuttamista valituilla tavoitealueillaan ja sisällöt tukevat onnistuneesti tätä kotona asumisen kansallisen tavoitteen saavuttamista. Myös toimintaympäristön haasteet, joihin on pystyttävä vastaamaan tavoitetilaan saavuttamiseksi, on otettu kattavasti huomioon ja sisällöt vastaavat hahmotettuihin haasteisiin kattavasti.

Ohjelman toteuttaminen on nykyisellään ollut eri osa-alueilla hyvin toimivaa ja valittu poikkihallinnollinen ja monialainen toteutustapa on ollut tarkoituksenmukaisin tapa edistää ohjelman tavoitteita. Ohjelman organisointi on ollut toimiva, vaikkakin ohjelman yhteistyörakenne voisi olla vielä nykyistä tiiviimpi ja laajempi sidosryhmäyhteistyö vahvempaa. Ohjelman johtaminen on ollut hyvää ja sen kautta on saatu ohjelman toteuttajia aktivoitua.

Merkittävimpiä haasteita toteutuksessa ohjelman tuloksien saavuttamiselle ovat laajan toimijoukon erilaiset intressit ohjelman aihealueella (erityisesti rakennusala) ja toiminnan yhdensuuntaistamisen vaikeus, eri tahojen rajallinen kyky sitoutua riittävän vahvasti ohjelman toteutukseen, resurssien riittävyys (huomioiden resurssien väheneminen) suhteessa tavoiteltaviin tuloksiin sekä ohjelman kohderyhmän tavoittamisen haasteellisuus riittävän laajalla tasolla.

Ohjelman toimenpiteet ovat loogisia ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta onnistuneita. Asioita viedään eteenpäin monentyyppistä vaikutusdynamiikkaa synnyttävien toimenpiteiden kautta. Toimenpidekokonaisuuden laajuuden ja ohjelman rajallisten resurssien takia, ohjelman toisella kaudella nykyisten toimenpiteiden määrää ei ole syytä kasvattaa ja uusia toimenpiteitä mahdollisesti poistuvien tilalle, ottaa mukaan rajoitetusti. Keskeistä uusien toimenpiteiden määrittelyn kohdalla tulisi olla toimenpiteen tarpeen lisäksi se, miten vahvasti niiden toteuttamiseen voidaan eri tahojen mahdollisuuksien puitteissa jatkossa sitoutua. Osa nykyisistä toimenpiteistä on myös jo valmiita, joten tämä itsessään laskee toimenpiteiden määrää.

Ohjelman vaikutukset nykyhetken näkökulmasta näyttäytyvät siinä, että ohjelma on suunnannut mukana olevien toimijoiden työtä ohjelman päämäärien mukaisesti ja mukana olevat toteuttajatahot ovat saaneet kehittämistyön toteutukseen suuntaa ja taustatukea sekä uutta tietoa. Ohjelmaa myös nostaa siihen kuuluvan toiminnan painoarvoa ja statusta. Lisäksi ohjelman kautta on jaettu tietoa kehittämistyöstä, kehittämistarpeista ja mahdollisuuksista toimijakentälle ja kohderyhmiin. Tietoisuus on ohjelman ansiosta parantunut ohjelman kehittämisteemoihin liittyen.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma on vaikutusten syntydynamiikan luonteeltaan erityisesti vaikuttamisohjelma. Tämä korostaa varsinkin esteettömään asumiseen liittyviin asenteisiin vaikuttamisen merkitystä kaikilla päätöksenteon ja tekemisen tasoilla. Resurssien vähentyessä olennaista on yhdensuuntaistaa olemassa olevien resurssien käyttöä sekä ennen kaikkea aktivoida tiedolla ja esimerkeillä asunto-osakeyhtiötä ja ikäihmisiä sekä myös rakentajia ja rahoittajia tekemään omaloitteisesti panostuksia asumisen esteettömyyden edistämiseksi sekä siihen liittyvien korjausten suhteen. Tärkeää on panostaa informaation tuottamiseen ja tiedottamiseen ja julkisen keskustelun aktivoimiseen. Tieto ohjelman edistämistä tarpeista on saatava vahvemmin esille ja keskeisiä toimijoita ja tahoja vielä laajemmin mukaan.

Ohjelmalla on sen alkukauden aikana ollut käytössään merkittävät kehittämisresurssit hissi- ja korjausavustusten muodossa. Jatkossa nämä resurssit tulevat oleellisesti vähenemään, minkä johdosta ohjelman tavoitteiden saavuttaminen, erityisesti esteettömien asuntojen tarpeeseen vastaaminen, muodostuu entistä haasteellisemmaksi. Jatkossa vähemmällä täytyy saada enemmän, mikä asettaa painetta ohjelman toteutustavalle. Erityisen kriittistä ohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta on se, miten hyvin olemassa olevat kansalliset voimavarat onnistutaan kytkemään mukaan esteettömien asuntojen ja ikääntyneiden asumista tukevien palvelujen tuottamiseen vähenevien resurssien tilalle.

Kokonaisuutta tarkasteltaessa ohjelman vaikuttavuuden haasteena ei ole niinkään se, että tehdäänkö tavoitetasolla oikeita asioita, vaan se että toimintaympäristö asettaa vision saavuttamiselle merkittäviä haasteita ja nykyiset käytössä olevat keinot ja resurssit ovat pienet suhteessa tavoiteltaviin vaikutuksiin. Arvioinnin tulkinta on, että tavoitetilan saavuttamiseksi tarvitaan nykyistä laajempi toimijajoukko ja resurssit vision suuntaiseen toiminnan toteuttamiseen, ja selkeämpi yleisen asenneilmapiiriin muutos toimijoiden ja kansalaisten keskuudessa. Tämä vaatii myös ohjelman toimintatapojen suuntaamista tämän mukaisesti.

Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman loppukautta ja päättymistä suunniteltaessa on lisäksi tärkeää huomioida miten ohjelman jälkeen sen tavoitteita edistetään. Ohjelman käynnistämien ja edistämien kehitysprosessien tulee jatkua ohjelman jälkeen ja tähän ohjelman tulisi antaa suuntaviivoja. Ohjelman päättyessä tarvitaan jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi suunnitelma miten vuoden 2030 asetettuun tavoitetilan tullaan pääsemään ja mitä se vaatii toimijoilta.

6 Kehittämisehdotukset ja suosituksia jatkotoimenpiteiden suuntaamiseksi

Tähän lukuun on koottu ohjelman loppukauden toteutukseen liittyviä kehittämisehdotuksia ja toimenpide-suosituksia. Kehittämisehdotukset perustuvat useasta lähteestä koottuun tietoon ja sen tiedon kokonaisvaltaiseen tulkintaan. Ehdotukset on muodostettu aikaisempien väliarvioinnin toteuttajien aikaisempien arviointien kokemusten ja tietojen, haastatteluista tehtyjen havaintojen ja johtopäätösten, ohjelman toteutumista ja etenemistä kuvaavan tiedon sekä työpajassa esille nousseiden teemojen pohjalta. Väliarvioinnin luonteen mukaisesti kehittämisehdotuksissa on kiinnitetty huomiota erityisesti ohjelman toteutuskonseptin kehittämistarpeisiin siten, että ohjelmalla saavutettaisiin mahdollisimman tehokkaasti ja vaikuttavasti sille asetetut tavoitteet. Kehittämisehdotukset liittyvät ohjelman toimeenpanon tehostamiseen, eri osapuolien sitoutumisen ja motivaation vahvistamiseen sekä ohjelman vaikuttavuuden ja ohjausvaikutusten parantamiseen. Jatkotoimenpide-suositukset taas ovat suosituksia siitä, minkälaisia toimenpiteitä ohjelmassa tulisi olla vuosien 2016-2017 aikana. Ne perustuvat arvioinnissa haastatteluiden ja työpajan pohjalta muodostuneeseen käsitykseen siitä, minkä tyyppisiä toimenpiteitä ohjelmassa tulisi sen loppukaudella olla.

Kehittämisehdotuksia ohjelman toteutuksen tueksi

Ohjelmassa on alkukaudella panostettu vahvasti toimenpiteiden käynnistämiseen ja niiden toiminnan tukemiseen. Laaja-alaisten vaikutuksien aikaansaamiseksi jatkossa tarvitaan vielä nykyistä vahvempi panostus hallinnon ylätasolla poliittisen tason vaikuttamiseen ja sitä kautta ohjausvaikutusten synnyttämiseen. Olennaista on myös uuden hallitusohjelman painotusten huomiointi yhteistyössä muiden hallinnonalojen suuntaan esimerkiksi kärkihanke ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaikenikäisten omaishoitoa” kohdalla, joka edellyttää uudenlaista poikkihallinnollista yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

1. Jatkossa tulisi keskittyä vielä nykyistä vahvemmin poliittisella tasolla lainsäädännön (mm. asuinrakentaminen, asuminen ja esteettömyys, asumisen avustukset ja tukimuodot, maankäyttö- ja rakennuslaki) kautta tapahtuvaan vaikuttamiseen sekä eri hallinnonalojen ja toimijoiden välisen yhdensuuntaisen toiminnan edistämiseen ohjelman teema-alueilla.

Ohjelman tulisi muodostaa vielä nykyistä tiiviimpi rakenne eri toimijoiden väliselle yhteistyölle, jossa eri teema-alueiden asiantuntijuuden hyödyntäminen eri teemojen edistämässä mahdollistuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Ohjelma toimii onnistuneesti tiedon jakamisen ja viestinnän verkostona, mutta ohjelmarakenne voisi toimia paremmin tiedon hyödyntämisen ja konkreettisen yhdessä tekemisen alustana. Ohjelman tuloksetasaisesti toteuttaminen edellyttää jatkossa eri toimijoiden asiantuntijuuden vahvaa hyödyntämistä sekä vielä parempaa sitouttamista ohjelmaan. Yhteistyöryhmän toimintaa voitaisiin kehittää vielä vahvemmin aktiivisempaan keskustelempaan ja suunnittelempaan suuntaan. Ryhmän suuresta koosta johtuen eri teemoihin liittyvää asiantuntijuutta voitaisiin hyödyntää pienemmissä työryhmissä.

2. Yhteistyöryhmän toimintaa suunnittelun foorumina tulisi edelleen tehostaa tarpeen mukaisesti kokoontuvien teemaryhmien muodossa, jossa paikalla olisivat käsiteltävän aihealueen kannalta keskeisten yhteistyöryhmän jäsenten lisäksi aihealueen ulkopuolisia asiantuntijoita. Lisäksi yhteistyöryhmä voisi toimia aihealueen tutkimustyössä aktiivisemmin kartoittaen ja kuullen sekä nostaen esille tutkimukseen liittyviä tietotarpeita.

3. Ohjelman valmistelussa mukana olleet teemaryhmät tulisi ottaa toteutukseen mukaan säännöllisin väliajoin kokoontuvaksi oman aihealueen etenemistä seuraavaksi ja edistäväksi työryhmäksi.

Osassa ohjelman toimenpiteistä toimijoiden (erityisesti kuntakenttä ja asunto- ja rakennusala) sitoutuminen toimenpiteiden toteuttamiseen ei ole ollut riittävän vahvaa. Haasteena ovat eri toimijoiden intressien erilaisuus sekä kyky ja mahdollisuudet toteuttaa toimenpiteitä.

4. Sitouttamisen edistämiseksi tulisi jatkossa kartoittaa tarkemmin mihin toimijat voivat sitoutua resurssien suuntaamisessa ohjelman mukaisesti ja vastuuttaa näitä organisaatioita vahvemmin ohjelman tavoitteiden mukaisiin toimiin.

Ohjelman toimenpiteisiin käytössä olevien taloudellisten resurssien määrä tiukentuu jatkossa, mikä aiheuttaa selviä haasteita tavoitteiden saavuttamisen suhteen. Jatkossa on tärkeää, että hajallaan olevia eri toimijoiden resursseja saadaan samansuuntaisesti tukemaan ohjelman päämääriä ja aktivoitua keskeisten tahojen resursseja ohjelman toimintaan. Tämä edellyttää vahvaa panostusta aktivoiviin ja sitouttaviin toimiin.

5. Ohjelmassa tulee aktiivisesti etsiä uusia mahdollisuuksia rahoitukselle esimerkiksi yhteistyöryhmän toiminnan kautta. Mahdollisuuksia rahoitukseen tulee myös selvittää julkisten rahoittajatahojen kanssa. Ohjelman toteutuksessa mukana olevilta rahoittajatahoilta tulee edellyttää toisella kaudella vahvaa pyrkimystä toimia ohjelman tavoitteiden edistämiseksi aktiivisesti myös toimenpiteiden rahoituksellisen tuen osalta.

6. Eri toimijoiden olemassa olevia resursseja tulee pyrkiä suuntaamaan yhdensuuntaisesti ohjelman tavoitteiden toteutumista. Tiedolla ja esimerkeillä voidaan aktivoida asunto-osakeyhtiötä, ja ikäihmisiä tekemään oma-aloitteisesti panostuksia asumisen esteettömyyden korjauksiin.

Ohjelman koetaan olevan osin etäällä arjesta, eikä sen edistämien teemojen tunnettuus ruohonjuuritasolla (mm. kunnissa ja kansalaisten keskuudessa) ole riittävän hyvää. Ohjelman viestinnällä ei toistaiseksi ole saavutettu keskeisissä kohderyhmissä riittävää ajattelutapojen muutosta ja heräämistä ennakkointiin ja varautumiseen. Tärkeätä on myös vaikuttaa julkiseen keskusteluun ja tuottaa ohjelman kannalta merkityksellistä tietoa ja vaikuttaa kansalaisten ennakkointiin ja varautumiseen.

7. Ohjelmassa on jatkossa panostettava vahvasti yhteistyötahojen kautta ohjelman kohderyhmien tavoittamiseen viestinnällä ja informaatiolla.

8. Ohjelman toteuttamisessa on entisestään tiivistettävä ja laajennettava yhteistyötä erityisesti eläkeläisjärjestöjen ja kuntien vanhusneuvostojen suuntaan ja hyödynnettävä näiden viestintäkanavia paikallistasolle asti. Toimintamuotona voisi käyttää mm. yhteisiä viestintäkeinoja ohjelman yhteistyötahojen kanssa monimuotoinen viestintä huomioiden.

Kunnat ovat ohjelman onnistuneessa toteutuksessa tärkeässä roolissa, mutta niitä ei olla saatu kytkettyä riittävän laajasti mukaan ohjelmaan. Erityisesti kuntien laajempi mukaan saaminen ohjelman mukaiseen toimintaan olisi jatkossa tärkeää. Tärkeää on varmistaa, että kunnat huomioivat strategisessa suunnittelussaan ikääntyneen väestön asumisen ja elinympäristön ohjelman tavoitteiden mukaisella tavalla. Tärkeää on viestinnän ja koulutuksen avulla tuottaa tietoa kuntien viranomaisille heidän toiminnan tueksi.

9. Kuntayhteistyötä on vahvistettava ohjelman toteutuksessa sekä etsittävä keinoja kuntiin vaikuttamiseen (mm. Kuntaliiton ja valtakunnallisen Korjausneuvonnan verkoston kautta). Lisäksi kunnissa tulisi käynnistää lisää pilottikoikeiluja/hankkeita. Ohjelman tulee esimerkeillä ja motivoinnilla edistää näiden syntymistä.

10. Yhteistyötä ja viestintää kuntien vanhusneuvostojen suuntaan on lisättävä etenkin elinympäristöön ja asumiseen liittyvissä kysymyksissä.

Ohjelman toteuttajajoukko on verrattain pieni ja yhteistyötahojen määrä suhteessa ikääntyneiden asumisen kehittämistyön laajuuteen ja haasteisiin vähäinen. Myös tietoisuus eri toimijoiden toiminnan sisällöistä voisi olla ohjelman toteuttajajoukossa nykyistä vahvempaa. Lisäksi yhteisiä intressejä tulisi etsiä niiden potentiaalisten toimijatahojen kanssa, jotka eivät vielä ohjelman tavoitteiden edistämiseksi mukana.

11. Ohjelmassa tarvitaan panostuksia yhteistyön tiivistämiseksi ja synergian lisäämiseksi keskeisten toteuttajatahojen välille (mm. YM, STM, muut ministeriöt, kunnat, järjestöt). Vaikuttamista ja yhteistyötä tarvitaan lisää erityisesti asunto- ja rakennusalan suuntaan.

12. Ohjelman tulee jatkossakin olla aktiivinen eri toimijoiden verkottaja ja edistää kehittämistyössä yhteistyön syntymistä, erityisesti niissä tahoissa joilla on yhteisiä intressejä (huomioiden erityisesti tahot, jotka eivät vielä ole ohjelmaa toteuttamassa).

Ohjelman aseman varmistaminen ja tuki ministeriön johdolta on jatkossa tärkeää ohjelman onnistuneelle toteutukselle ja tavoiteltaville vaikutuksille sekä laajemmin aihealueen kehittämistyön edellytysten turvaamiselle. Myös aihealueen yleisen esilläolon kannalta ministeriön johdon tuki ja huomio on keskeinen tekijä.

13. Ohjelmalle on varmistettava jatkossakin vahva asema ja poliittinen tuki ministeriön ja laajemmin valtionhallinnon johdosta. Asia vaatii iäkkäiden asumisen kehittämisen tarpeellisuuden esillä pitämistä informaation kautta laajasti ympäristöministeriön hallinnonalalla sekä yhteistyötä ja vuorovaikutusta ministeriön ylimmän johdon suuntaan.

Ohjelman päätavoite tähtää ensi vuosikymmenelle ja miljoonan esteettömän ja turvallisen asunnon aikaan saamiseen vuoteen 2030 mennessä. Ohjelman toteutuksen päättyessä tarvitaan suunnitelmallista tietoa miten ohjelman aikaansaamat kehitysprosessit jatkuvat ohjelman päättyessä ja miten tulisi toimia ohjelman tavoitetilan saavuttamiseksi.

14. Ohjelmaan tarvittaisiin ohjelman vaikuttavuutta ja ulkoisvaikutusten syntyä edistävä systemaattinen lopetussuunnitelma (ExitPlan), jolla pyrittäisiin luomaan edellytyksiä sekä ohjelman tulosten käyttöönotolle ja yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle että käynnissä olevien kehitysprosessien jatkuvuudelle ohjelman päättämisen jälkeen. Tässä tulisi tarkentaa miten ohjelman päämääränä oleva tavoitetila saavutetaan ja minkälaista toimintaa se edellyttää eri tahoilta ohjelman jälkeen.

Toimenpidesuosituksia ohjelman suuntaamiseksi kaudelle 2016–2017

Seuraavassa on eritelty arviointiprosessin myötä nousseita ehdotuksia jatkotoimenpiteiksi. Osa toimenpiteistä on uusia ja osa sisältyy tietyiltä osin jo ohjelmaan, mutta niiden vahvistamista ja/tai painottamista erityyppisesti on pidetty tärkeänä. Toimenpide-ehdotukset perustuvat arviointiraportin edellisissä osissa esille nostettuihin jatkotoimenpiteiden tarpeisiin.

Erityisesti viestintä ja tiedottaminen:

1. Tuotetaan kustannusten ja hyötyjen mallintamiseen konkreettisia innostavia esimerkkejä hyvistä korjausrakentamismalleista ja esteettömyyden ratkaisuisista sekä niiden hyödyistä ja vaikutuksista. Viestitään niistä kohderyhmälle. Lisätään asukkaiden, asunto-osakeyhtiöiden ja isännöitsijöiden tietoisuutta korjausavustuksista ja edistetään paikallistasolla viestintää yhteistyötahojen kautta (kunnat ja järjestöt, korjausneuvojat, paikallislehdet ja muu paikallismedia jne.).
2. Lisätään kohdennettua viestintää (huomioiden erilaiset tavat eri kohderyhmien tavoittamiseksi) huomioiden vahvemmin eri kohderyhmien erityistarpeet tiedossa ja sisällöissä. Näitä tahoja ovat mm. iäkkäiden eri ikäryhmät, eri asumismuodoissa asuvat, pientalo/kerrostaloasujat, muuttoa suunnittelevat iäkkäät jne. (jatkossa vahvemmin huomioitava ryhmä myös isännöitsijät ja Isännöintiliitto). Tiedotetaan hyvistä paikallistason viestintäkäytännöistä laajasti (mm. Oulun tiedotus esimerkki A4-kokoinen tietopaketti korjausavustuksiin liittyen).
3. Osallistutaan ja vaikutetaan suunnitelmallisesti julkiseen keskusteluun. Tuodaan tietoa esille ja parannetaan ikääntyneiden asumisen ja elinympäristöjen näkyvyyttä ohjelman teema-alueiden suhteen (erityisesti esteettömyys teema).
4. Kartoitetaan ja kerätään systemaattisesti tietoa iäkkäiltä kohderyhmänä asumisen tarpeista ja toiveista ja viestitään asiasta keskeisille tahoille.

Iäkkäiden asumisen yhteisöllisyyden kehittäminen

5. Lisätään yleisesti tietoisuutta iäkkäiden yhteisöllisyyttä kehittävästä ratkaisuisista ja edistetään niiden syntymistä iäkkäiden asumisessa sekä vahvistetaan suunnittelijoiden tietoisuutta iäkkäiden yhteisöllisyyteen liittyvistä tarpeista (mm., asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen kehittäminen, pihasuunnittelu, yhteisöasuminen, eri ikäpolvien yhteiskorttelit, iäkkäiden osallistamisen tukeminen, vapaaehtoistyön mallien kehittäminen ja tukeminen). Edistetään asiaan liittyviä pilottikokeiluja kunnissa.

Uusien iäkkäiden asumisen haasteisiin liittyvien ratkaisujen kehittäminen

6. Edistetään asumisen palveluihin ja asumisen turvallisuuteen liittyviä teknologisia ratkaisuja: edistetään ratkaisuisista tiedottavia hankkeita sekä tutkitaan mahdollisuuksia voitaisiinko julkista rahoitusta (mm. ARA, Tekes) suunnata lisää aiheeseen liittyvään kehittämistyöhön.
7. Tuotetaan tietoa asuntojen muunneltavuuteen liittyvistä mahdollisuuksista ja ratkaisuisista sekä viestitään asiasta kohderyhmälle.
8. Tutkitaan mahdollisuuksia voitaisiinko iäkkäille sopiviin esteettömiin asuntoihin lisätä laajasti käyttöön otettavaksi Senioriasuntotunnus, joka kertoo, että tietty asunto täyttää yleiset iäkkäiden ihmisten asumistarpeisiin liittyvät vaatimukset. Erityisesti iäkkäiden muuttaessa sopivampaan asuntoon tämä helpottaisi sopivan asunnon etsimistä ja nostaisi tietoisuutta iäkkäille sopivien asuntojen vaatimuksista.

Yhteistyö ja vaikuttaminen kuntiin:

9. Tehdään yhteistyötä ja kannustetaan kuntia käynnistämään pilottikokeilu-hankkeita esimerkiksi yhteisöllisyyden teemaan, asuntojen ja rakennusten sekä asuinalueiden esteettömyyden lisäämiseen, kotona asumisen palvelujen kehittämiseen ja erilaisten asukaslähtöisempien asumisen tapojen ja asumismuotojen kehittämiseen liittyen. Lisäksi huomioidaan hallitusohjelman kärki-hankeen ”Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa sekä vahvistetaan kaikenikäisen omaishoitoa” tuomat mahdollisuudet kokeiluhankkeissa.
10. Vahvistetaan elinympäristöön ja asumiseen liittyvissä kysymyksissä kuntien vanhusneuvostojen asemaa ja tuetaan niiden vaikutusvaltaa kunnissa tiivistämällä yhteistyötä ja tuottamalla tietoa ja materiaaleja neuvostojen hyödynnettäväksi. Tutkitaan mahdollisuuksia vanhusneuvostojen huomioimiseksi vahvemmin ja vaikutusvallan lisäämiseksi kuntien päätöksenteossa.
  - Ohjelma voi järjestää mm. Kuntien vanhusneuvostoille yhteisen teemapäivän, jonka sisältönä voisivat olla uudet toimintamallit ja hyvät käytännöt (esim. Palvelutori, Lähitori, Kotikauppakyyti yms.)
11. Vaikutetaan kuntien kaavoitukseen tiedolla ja esimerkeillä iäkkäiden asumisympäristöjen kehittämiseen liittyen (ml. Ikäystävällinen asuinalue selvitys) huomioiden asuinympäristössä esteettömyyden lisäksi myös mm. iäkkäiden mahdollisuudet fyysisen toimintakyvyn ylläpitämiseen (liikuntamahdollisuudet)

Muuta:

12. Kehitetään ikääntyneiden asumiseen ja elinympäristöön liittyvän tilastollisen tiedon systemaattista keräämistä ja seurantaa sekä kootaan tietoa yhteen paikkaan. Olennaista yhteistyö mm. Tilastokeskuksen ja ARA:n kanssa.
13. Varmistetaan taloudellinen tuki korjausneuvonnalle ja lisätään asiasta viestintää ja informaatiota kuntien suuntaan.
14. Lisätään yhteistyötä asunto- ja rakennusalan suuntaan. Tuotetaan tietoa tulevaisuuden rakentamisen tarpeista iäkkäiden asumiseen liittyen ja lisätään keskustelua ja haetaan yhteistyömahdollisuuksia alan suuntaan.
15. Vanhusväestön ja vammaisten asuntojen korjausavustusten ja esteettömyyskorjausten saatavuuden turvaaminen ja kehittäminen myös jatkossa (tulorajojen nosto, tutkitaan asunto-osakeyhtiön ja osakkaan vastuulla olevien korjausvastuiden kehittämistä)

LÄHTEET

- Hiilesvuo, Antero. (2013) Veteraanien asuntojen korjaustöiden vaikuttavuus selvitys. Varsinais-Suomi 2013. Vanhustyön keskusliitto.
- Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013-2017. Valtioneuvoston periaatepäätös 18.4.2013. Ympäristöministeriö 2013.
- IKÄ-ASKE Alatyöryhmä A. Olemassa olevan asunto- ja rakennuskannan kehittäminen, Toimenpite-ehdotukset IKÄ-ASKE –työryhmälle 10.4.2012.
- Ikä-Aske alatyöryhmä B: Uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysinen kehittäminen, Toimenpite-ehdotukset IKÄ-ASKE –työryhmälle 10.4.2012.
- Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma, työryhmä C – Toimenpidesuosituksat.
- Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toimenpiteiden seuranta-aulukko. 11.8.2015. Ympäristöministeriö.
- Ikääntyneiden asumis- ja elinympäristökysymykset suurimpien kaupunkien asunto- ja ikääntymispoliittisissa strategioissa. Ympäristöministeriö. 2014.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. 28.12.2012/980. ><http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980><
- Lyhyt yhteenveto IKÄ-ASKE:n lausuntojen yleisestä osasta. Ympäristöministeriö. 30.11.2012.
- Pekka, Toni., Pelvas, Pekka. & Jorma Pelttonen (2008) Asuinkerrostalojen hissittömyys - Katsaus hissitutkimuksiin sekä hissitilanteen rekisterikartoitus, kartta- ja paikkatietoesityksiäväestötietojärjestelmään perustuen (ARA raportteja 2008).
- Pesola, Kirsti. (2012) Uudet asumisratkaisut ja palveluasumisen fyysinen kehittäminen. Vanhustyön keskusliitto. 27.4.2012.
- Poutanen, Veli-Matti., Laurinkari, Juhani. & Raija Hynynen (2008) Ikääntyneiden asumisratkaisut vuoden 2004 Asumis- ja varallisuustutkimuksen valossa
- Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015.
- Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton ikäihmisten palveluiden laatusuositus (STM 3:2008). Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi. Hallituksen julkaisusarja 3/2015. Valtioneuvoston kanslia
- ”Vanhuspalvelulaki” Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista. Muistio lain toimeenpanon ja tulkinnan tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto. 28.6.2013.
- Vuorela, Terho., Jämsä, Armi. & Jarmo Soukainen (2010) Poliittikaohjelmat ohjauskeinona. Esimerkkinä Terveystien edistämisen ohjelma. Valtiontalouden tarkastusvirasto tuloksellisuustarkastuskertomukset 212/2010
- Välikangas, Katariina. (2006) Kuntien toiminta ikääntyneiden kotona asumisen ja palvelujen kehittämisessä. Suomen Ympäristö 2006.
- Välikangas, Katariina. (2012) Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2012-2015 Ikä-Aske –selvitys. Sosiaalikehitys Oy. Huhtikuu 2012.
- Yhteenveto lausunnoista ehdotuksesta ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmaksi vuosille 2012–2015. 30.11.2012. Ympäristöministeriö

LIITTEET

LIITE I

Organisaatiot, joita haastatellut asiantuntijat edustavat:

Ympäristöministeriö
Asumisen rahoitus ja -kehittämiskeskus (ARA)
Asunto-, toimitila- ja rakennuttajaliitto RAKLI
Kuntaliitto
Kiinteistöliitto
Kuntien vanhusneuvostot (9 kuntaa)
Vanhustyön keskusliitto
Invalidiliitto
Eläkeläisliittojen etujärjestö EETU ry
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto VALLI
Eläkkeensaajien keskusliitto EKL
Kansallinen senioriliitto ry
Lahden kaupunki
Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri Eksote

Ennakointi ja varautuminen

1. Otetaan ikääntyneiden asumisen parantaminen huomioon valtion asuntopolitiikan toteutuksessa vuosina 2013–30
  - 1.1. Laaditaan tavoitteet ja suunnitelma hallituskauden asuntopoliittisen suunnitelmaan, arvioidaan ja päivitetään toteutusta
2. Vahvistetaan ikääntyneiden asumisen, asuinympäristöjen ja palvelujen toimivaa kokonaisuutta kuntien strategioissa
  - 2.1 Ohjataan kuntia sisällyttämään ikääntyneen väestön asumisen, asuinympäristön ja palvelujen kehittäminen osaksi strategista suunnittelua
3. Lisätään ikääntyneiden asumista koskevaa ennakointia
  - 3.1 Tuotetaan tietoa asumisen ennakointiin ja varautumiseen kansalaisille että kunnille
  - 3.2 Tiedotuskampanja esteettömyydestä, turvallisuudesta ja kotona asumiseen varautumisesta
  - 3.3 Kehitetään ikääntyneiden asumisen hallinta- ja rahoitusmalleja ja tuetaan käyttöönottoa

Esteettömyyden parantaminen ja asuntojen korjaaminen

4. Edistetään hissien rakentamista olemassa olevaan asuntokantaan
  - 4.1 Toteutetaan vuosina 2012–2017 valtakunnallinen hissihankeArvioidaan hissiavustuksen ehtoja ja lisätään rahoitusta.
5. Parannetaan vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausavustuksen saatavuutta
  - 5.1 Nostetaan avustuksen tularajoja ja lisätään avustuksen rahoitusta sekä selvitys taloyhtiön vastuulla olevien korjausten avustamisesta
6. Edistetään esteettömyyskorjauksia uusilla ratkaisuilla, neuvonnalla ja koulutuksella
  - 6.1 Innovatiivisten hissi-, esteettömyys- ja korjausratkaisujen kehittäminen
  - 6.2 Lisätään korjausneuvontaa järjestörahoituksella
  - 6.3 Kuntien rakennusvalvonnan koulutus ja informaatio-ohjaus asuintalojen peruskorjausten esteettömyydestä ja turvallisuudesta
  - 6.4 Esteettömyyttä, turvallisuutta ja korjaamista koskevaa koulutusta perustasolla/ täydennyskoulutuksessa rakennusalalla ja muille
7. Kehitetään toimintamalleja ja työvälineitä esteettömyyden, turvallisuuden ja asuntojen korjausten tueksi
  - 7.1 Kuntien käyttöön toimintatapa asunnon korjaustarpeen arvioimiseksi ja korjausten käynnistämiseksi, hyvinvointia tukeviin kotikäynteihin ja palvelutarpeen arviointiin asunnon esteettömyyden ja turvallisuuden tarkastelu
  - 7.2 Asoy:lle toimintamalli, jossa esteettömyyskorjaukset PTS-suunnitelmiin ja kuntoarviointiin
  - 7.3 Asuntojen esteettömyyden ja turvallisuuden arviointimenetelmä (sekä asuinrakennusten esteettömyysluokitus)
  - 7.4 esteettömyyttä lisääviä hyviä korjauskäytäntöjä korjaustieto.fi:lle

Asuntojen laatu ja asumisratkaisujen monipuolisuus

8. Parannetaan pientalojen esteettömyyttä uudisrakentamisessa
  - 8.1 Kehitetään pientalojen esteettömyyden rakentamismääräyksiä ja tuotetaan tietoa esteettömistä suunnitteluratkaisuista ja ns. selviytymiskerroksesta
  - 8.2 Suunnittelukilpailu esteettömistä useampikerroksisista pientaloista
9. Tuetaan yhteisöllisyyttä asuinalueilla
  - 9.1 Asuinalueiden kehittämisohjelma: asuinalue- ja talokohtaisten yhteistilojen ja -toiminnan toteutus ja arviointi
10. Parannetaan palveluasumisen fyysisiä ratkaisuja
  - 10.1 Toimintatapa kunnan asuntokannan ja vanhuspalvelukohteiden kartoitukseen ja arviointiin
  - 10.2 Karttoitus kv. esimerkeistä muistisairaiden palveluasumisesta ja kehitetään ARAn suunnitteluohjeistusta ja avustuskäytäntöä
  - 10.3 Lisätään erityisryhmien asumisen investointiavustusrahoitusta (ikäntyneiden palveluasumisen uustuotanto ja peruskorjaus)

Asuminen, palvelujen ja ympäristön toimiva kokonaisuus

11. Luodaan erilaisia palvelualuemalleja ja ikääntyneiden toimintakykyä ylläpitäviä asuinympäristöjä
  - 11.1 Ohjataan palvelualue ratkaisujen kehittymistä.
  - 11.2 Kaavoituksen/yhd.k.suunn. ohjaus ikäänt. toimintakyk. tukeviin asuinym- päristöihin, asumisen ja palvelujen integrointiin
12. Kehitetään ja levitetään ikääntyneiden kotona asumista tukevaa teknologiaa
  - 12.1 Ikääntyneiden kotona asumisen hyvinvointi-, turva- ja ICT-teknologian ke- hittäminen ja käyttöönotto (älystrategiat)
13. Vahvistetaan yritysten, järjestöjen ja vapaaehtoistoiminnan roolia ikääntyneiden asumisessa ja asumista tukevissa palveluissa
  - 13.1 Kiinteistöhuoltopalvelujen toimintamalleja ikääntyneiden asumiseen ja käyttöönotto
  - 13.2 Toimivia järjestöjen ja kuntien yhteistyömalleja ikääntyneiden asumiseen ja palveluihin
  - 13.3 Omaehtoisen ja vapaaehtoistoiminnan muodot ikääntyvän väestön asumi- sessa ja hyödyntämistä
14. Tuetaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmatoiteutusta (koordinaatio)
  - 14.1 0,5 mil j€ ohjelman toteutuksen tukeen, edistetään yhteistyötä, kehittämistoiminnan valmistelua ja ohjelman koordinoitua palkataan kaksi työntekijää vuosina 2014–2017

KUVAILULEHTI

<i>Julkaisija</i>	Ympäristöministeriö Rakennetun ympäristön osasto	<i>Julkaisu-aika</i> Helmikuu 2016	
<i>Tekijä(t)</i>	Juho Nyman ja Mikko Valtakari		
<i>Julkaisun nimi</i>	Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman 2013–2017 väliarviointi		
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Ympäristöministeriön raportteja 7 2016		
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Valtioneuvosto teki 18.4.2013 periaatepäätöksen Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmasta vuosille 2013–2017. Ohjelman ollessa ajallisesti toimeenpanonsa puolella välissä, ympäristöministeriö teetti kehittämisohjelmasta ulkoisen väliarvioinnin, jonka tarkoituksena oli tukea ohjelman toteutusta ja sen suuntaamista ohjelman loppukaudella. Arvioinnissa tuotettiin tietoa tavoitteiden yhteiskunnallisesta relevanssista, ohjelman organisoimisen ja toimeenpanon toimivuudesta sekä alustavista tuloksista ja/tai vaikutuksista sekä esitettiin kehittämisehdotuksia ja jatkotoimenpidesuosituksia ohjelman loppukaudelle.</p> <p>Väliarvioinnin johtopäätösten mukaan ohjelma suunnattiin onnistuneesti suhteessa niihin haastealueisiin, mitä ohjelman toimintaympäristössä havaittiin. Myös ohjelman toimenpiteet ovat olleet loogisia ja tavoitteiden saavuttamisen kannalta onnistuneita. Tavoitteet pyritään saavuttamaan monentyyppistä vaikutusdynamikkaa synnyttävien toimenpiteiden kautta. Kriittinen tekijä korkealle asetettujen tavoitteiden saavuttamisessa, on resurssien riittävyys ja toimijoiden mahdollisuudet sitoutua tavoitteiden edistämiseen.</p> <p>Arvioinnin mukaan ohjelmaa ei ole syytä merkittäväällä tavalla suunnata uudelleen. Olennaisia teemoja, joihin jatkossakin tulisi panostaa ovat ennakointi ja varautuminen, yhteisöllisyyden kehittäminen iäkkäiden asumisessa, asuntojen ja rakennusten sekä asuinalueiden esteettömyyden edistäminen korjausratkaisuilla ja jälkiasennushissien asentamisella sekä iäkkäiden asumisen kehittämistarpeisiin liittyvään julkisen keskusteluun vaikuttaminen. Olennaisia teemoja ovat myös kotona asumisen palvelujen kehittäminen, teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen mm. asumisessa, palveluissa ja turvallisuuden kehittämisessä sekä erilaisten asukaslähtöisempien asumisen tapojen ja asumismuotojen kehittäminen iäkkäille.</p> <p>Ohjelman toteuttaminen on nykyisellään ollut eri osa-alueilla onnistunutta ja valittu poikkihallinnollinen ja monialainen toteutustapa on ollut tarkoituksenmukaisin tapa edistää ohjelman tavoitteita. Ohjelman organisoiminen on ollut toimivaa, vaikkakin ohjelman yhteistyörakenne voisi olla vielä nykyistä tiiviimpi ja laajempi sidosryhmäyhteistyö vahvempaa. Ohjelman johtaminen on ollut hyvää ja sen kautta on saatu ohjelman toteuttajia aktivoitua.</p> <p>Ohjelman merkittävimmät tulokset ohjelman puolivälissä liittyvät erityisesti jälkiasennushissien rakentamisen edistämiseen olemassa olevaan asuntokantaan, asuntojen korjausavustuksen määrärahan nostamiseen ja avustuksen saamisen ehtojen höllentämiseen, tuotettuun tietoon ikääntyneiden asumisen ennakointiin ja varautumiseen liittyen ja kyseisen tiedon levittämiseen sekä uusien toimintamallien ja työvälineiden kehittämiseen.</p> <p>Kokonaisuutta tarkasteltaessa ohjelman vaikuttavuuden haasteena ei ole jatkossa niinkään se, että tehdäänkö tavoitetasolla oikeita asioita, vaan se että toimintaympäristö asettaa vision saavuttamiselle merkittäviä haasteita ja nykyiset käytössä olevat keinot ja resurssit ovat pienet suhteessa tavoiteltaviin vaikutuksiin. Tavoitetilan saavuttamiseksi tarvitaan nykyistä laajempi toimijajoukko ja resurssit vision suuntaiseen toiminnan toteuttamiseen, ja selkeämpi yleisen asenneilmapiiriin muutos toimijoiden ja kansalaisten keskuudessa. Tämä vaatii myös ohjelman toimintatapojen suuntaamista tämän mukaisesti.</p>		
<i>Asiasanat</i>	arviointi, kehittämistoiminta, ikääntyminen, kotona asuminen, asuinolot, asuinympäristö, esteettömyys		
<i>Rahoittaja/toimeksiantaja</i>	Ympäristöministeriö, Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017		
	ISBN 978-952-11-4590-2 (PDF)	ISSN 1796-170X (verkkoy.)	
	<i>Sivuja</i> 43	<i>Kieli</i> suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> julkinen
<i>Julkaisun myynti/jakaja</i>	Julkaisu on saatavana vain internetistä: www.ym.fi/julkaisut		
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Ympäristöministeriö, Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma 2013–2017		
<i>Painopaikka ja -aika</i>	Helsinki 2016		

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Miljöministeriet Avdelningen för den byggda miljön	Datum Februari 2016
Författare	Juho Nyman och Mikko Valtakari	
Publikationens titel	Ikäättyneiden asumisen kehittämishjelman 2013–2017 väliarviointi (Halvtidsutvärdering av Programmet för att förbättra äldres boende 2013–2017)	
Publikationsserie och nummer	Miljöministeriets rapporter 7 2016	
Sammandrag	<p>Statsrådet fattade den 18 april 2013 ett principbeslut om ett program för att förbättra äldres boende 2013–2017. När genomförandet av programmet tidsmässigt kommit halvvägs lät miljöministeriet göra en extern halvtidsutvärdering av programmet. Syftet med halvtidsutvärderingen var att stödja och rikta in genomförandet av programmet med tanke på den återstående programperioden. I utvärderingen togs det fram information om målens samhällliga relevans, om hur organiseringen och verkställandet fungerat och om de preliminära resultaten och/eller verkningarna. Det lades dessutom fram utvecklingsförslag och rekommendationer om fortsatta åtgärder med tanke på den återstående perioden.</p> <p>Enligt de slutsatser som drogs av halvtidsutvärderingen har programmet på framgångsrikt sätt riktats in på de utmaningar som identifierats i verksamhetsmiljön. Även programmets åtgärder har varit logiska och lyckade med tanke på måluppfyllelsen. Syftet är att nå målen med hjälp av åtgärder som föder dynamiska effekter av olika slag. En kritisk faktor för att de högt ställda målen ska nås är att resurserna är tillräckliga och att aktörerna har möjlighet att förbinda sig att främja målen.</p> <p>Enligt utvärderingen finns det ingen orsak att rikta om programmet på något betydande sätt. Viktiga teman som också i fortsättningen bör ligga i fokus är framförhållning och beredskap, satsningar på gemenskapen i äldres boende, tillgänglighetsanpassning av bostäder, byggnader och bostadsområden genom reparationer och hissar som installeras i efterhand samt inflytande i den offentliga diskussion som förs om behoven att förbättra äldres boende. Viktiga teman är också utvecklingen av tjänster som bidrar till att de äldre kan bo hemma, utnyttjandet av teknik och digitalisering i bl.a. boendet, servicen och arbetet för att öka tryggheten samt utvecklingen av sådana boendesätt och boendeformer för äldre som i högre grad utgår från de boende själva.</p> <p>Programmet har till dags dato genomförts med framgång inom olika sektorer, och det tvärdministrativa och sektorsövergripande genomförande som tillämpats har varit det ändamålsenligaste sättet att främja programmet's mål. Programmet har organiserats på ett välfungerande sätt, även om samarbetsstrukturen kunde vara ännu tätare och det omfattande samarbetet med intressentgrupper ännu starkare. Programmet har haft en fungerande ledning, och på det viset har även de aktörer som genomför programmet kunnat aktiveras.</p> <p>De mest betydande halvtidsresultaten är framför allt att man främjat installation av hissar i det befintliga bostadsbeståndet, höjt anslaget för reparationsunderstöd för bostäder och lättat på villkoren för beviljande av understöd, tagit fram information om framförhållning och beredskap när det gäller äldres boende, spridit denna information och tagit fram nya verksamhetsmodeller och arbetsredskap.</p> <p>Om man ser till helheten är utmaningen när det gäller programmets genomslag i fortsättningen inte huruvida man gör rätt saker på målsatt nivå, utan att verksamhetsmiljön för med sig betydande utmaningar när det gäller att nå visionen, allt medan de tillgängliga metoderna och resurserna är små i förhållande till de effekter som eftersträvas. För att målbilden ska kunna nås behövs en ännu bredare grupp aktörer och resurser så att verksamheten ska kunna genomföras i linje med visionen. Dessutom behövs en klar förändring i det allmänna attitydklimatet bland såväl aktörer som medborgare. Detta kräver också att arbetsformerna för programmet riktas på motsvarande sätt.</p>	
Nyckelord	utvärdering, utvecklande verksamhet, åldrande, bo hemma, boendeförhållanden, boendemiljö, tillgänglighet	
Finansiär/uppdragsgivare	Miljöministeriet, Programmet för att förbättra äldres boende 2013–2017	
	ISBN 978-952-11-4590-2 (PDF)	ISSN 1796-170X (online)
	Sidantal 43	Språk Finska
		Offentlighet Offentlig
Beställningar/distribution	Publikationen finns tillgänglig endast på internet: www.ym.fi/julkaisut	
Förläggare	Miljöministeriet, Programmet för att förbättra äldres boende 2013–2017	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Helsingfors 2016	

Valtioneuvosto teki 18.4.2013 periaatepäätöksen Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelmasta vuosille 2013–2017, jolla pyritään vastaamaan nykyisiin ja tulevaisuuden ikääntyneiden asumistarpeisiin. Ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma on luonteeltaan laaja poikkihallinnollinen ohjelma, sen koordinaatiosta ja johtamisesta vastaa ympäristöministeriö ja toteutukseen osallistuu verkostomaisesti laaja joukko erilaisia yhteistyökumppaneita ja sidosryhmiä (valtio, kunnat, järjestöt, yritykset). Ympäristöministeriö teetti kehittämisohjelmasta ulkoisen väliarvioinnin syksyllä 2015. Väliarvioinnin tarkoituksena on tukea ohjelman toteutusta ja sen suuntaamista ohjelman loppukaudella. Tässä julkaisussa esitellään väliarvioinnin tulokset.

Ympäristöministeriö
Miljöministeriet
Ministry of the Environment

ISBN 978-952-11-4590-2 (PDF)
ISSN 1796-170X (verkkokj.)